

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу та інноваційного розвитку

Обліково-фінансовий факультет

Кафедра обліку і оподаткування

Облік у зарубіжних країнах

курс лекцій для здобувачів

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

ОПП «Облік і оподаткування»

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

денної та заочної форми здобуття вищої освіти

МИКОЛАЇВ

2022

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету від 20.09.2022 р., протокол №2.

Укладачі:

- М.В. Дубініна – д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування, Миколаївський національний аграрний університет;
- Н.В. Потриваєва – д-р екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування, Миколаївський національний аграрний університет;
- С.В. Сирцева – канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування, Миколаївський національний аграрний університет;
- Ю.Ю. Чебан – канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування, Миколаївський національний аграрний університет;
- О.І. Лугова – канд. екон. наук, старший викладач кафедри обліку і оподаткування, Миколаївський національний аграрний університет;
- Т.С. Кучмійова – канд. екон. наук, доцент кафедри інформаційних систем і технологій, Миколаївський національний аграрний університет.

Рецензенти:

- Н.М. Сіренко – д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет;
- Л.П. Петришин – д-р екон. наук, доцент кафедри обліку, аналізу і контролю, Львівський національний університет імені Івана Франка;

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
Модуль 1. Загальноприйняті принципи і системи обліку.....	6
Тема 1. Загальноприйняті принципи і системи обліку.....	6
1.1. Принципи бухгалтерського обліку у зарубіжних країнах	6
1.2. Склад та загальна характеристика міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.....	7
1.3. Характеристика систем бухгалтерського обліку.....	9
Тема 2. Міжнародна система плану рахунків бухгалтерського обліку, їх характеристика.....	11
2.1. План рахунків бухгалтерського обліку в зарубіжних країнах і загальні принципи побудови рахунків.....	11
2.2. План рахунків країн – членів ЄС.....	12
2.3. План рахунків в країнах англо-американської облікової системи.....	13
Тема 3. Фінансова звітність та її зміст.....	14
3.1. Склад, призначення та загальна методика складання фінансової звітності.....	14
3.2. Бухгалтерський баланс: будова, зміст, оцінка статей.....	15
3.3. Звіт про сукупний дохід, його характеристика та методика складання.....	17
3.4. Звіт про рух грошових коштів, його зміст і методика складання.....	19
3.5. Звіт про зміни у власному капіталі: зміст і методика складання.....	20
Модуль 2. Основи фінансового обліку.....	21
Тема 4. Облік грошових коштів та розрахунків з дебіторами у міжнародній практиці.....	21
4.1. Склад грошових коштів, порядок відображення їх у фінансовій звітності.....	21
4.2. Облік та контроль касових операцій і грошей у касі.....	22
4.3. Документальне оформлення й облік операцій на банківських рахунках.....	23
4.4. Визнання та класифікація дебіторської заборгованості.....	25
4.5. Оцінка дебіторської заборгованості і списання боргів.....	27
Тема 5. Особливості обліку запасів у зарубіжних країнах.....	29
5.1. Поняття запасів.....	29
5.2. Системи обліку запасів.....	31
5.3. Відмінності в методах оцінки та списання запасів.....	32
Тема 6. Зарубіжна практика обліку основних засобів та інших необоротних активів.....	35
6.1. Сутність, класифікація та оцінка необоротних (довгострокових) активів.....	35
6.2. Методи нарахування амортизації основних засобів.....	37
6.3. Облік надходження і вибуття основних засобів.....	40
6.4. Особливості відображення в обліку нематеріальних активів.....	41

6.5. Облік природних ресурсів.....	42
Тема 7. Зарубіжна практика обліку поточних та довгострокових зобов'язань.....	44
7.1. Поняття, класифікація та оцінка зобов'язань.....	44
7.2. Облік короткострокових зобов'язань.....	45
7.3. Облік довгострокових позик.....	49
7.4. Облік забезпечень.....	53
Тема 8. Особливості обліку фінансових вкладень та складання консолідованої фінансової звітності у зарубіжних країнах.....	55
8.1. Поняття, оцінка, класифікація та облік фінансових вкладень.....	55
8.2. Поняття консолідованої звітності та основні вимоги щодо її складання.....	59
Тема 9. Особливості обліку власного капіталу у зарубіжних країнах.	63
9.1. Сутність та класифікація власного капіталу.....	63
9.2. Облік податку на прибуток і розподіл прибутків корпорації.....	65
9.3. Розкриття інформації щодо обліку власного капіталу у звітності.....	67
Тема 10. Облік доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємств зарубіжних країн.....	68
10.1. Визнання й оцінка доходів і витрат.....	68
10.2. Особливості визначення фінансових результатів та їх відображення в обліку різних країн.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73

ВСТУП

Бухгалтерський облік виконує функцію фінансового центру управлінської інформаційної системи, одним із завдань якої є створення бази, необхідної для аналізу, інтерпретації та використання інформації з метою прийняття оптимальних управлінських рішень. Реалізація цієї функції можлива за умови забезпечення високого рівня професійної підготовки фахівців з обліку і оподаткування.

Прагнення України в міжнародний економічний простір вимагає від обліковців знання обліку на підприємствах зарубіжних країнах, що дозволить їм бути висококваліфікованими фахівцями, ознайомленими з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку і фінансової звітності. Фахівці з обліку і оподаткування мають володіти досвідом організації обліку у зарубіжних країнах, умінням інтерпретувати дані фінансової звітності різних країн та використовувати облікову інформацію для прийняття управлінських рішень.

Курс лекцій дозволяє формувати систему знань з теорії та практики організації бухгалтерського обліку та звітності у різних господарських формуваннях розвинених зарубіжних країн, опанувати методiku впровадження міжнародних бухгалтерських стандартів у практику роботи вітчизняних агропромислових підприємств, підрозділів аграрної галузі, а також підвищити на цій основі професійний рівень майбутнього фахівця-бухгалтера.

Модулі навчальної дисципліни передбачають подальше виконання студентами практичних завдань, вивчення методів організації та ведення бухгалтерського обліку у різних господарських формуваннях розвинених зарубіжних країн; набуття навичок опрацювання і використання облікової інформації в управлінні.

МОДУЛЬ 1

ЗАГАЛЬНОПРИЙНЯТІ ПРИНЦИПИ І СИСТЕМИ ОБЛІКУ

Тема 1. Загальноприйняті принципи і системи обліку

План

- 1.1. Принципи бухгалтерського обліку у зарубіжних країнах.
- 1.2. Склад та загальна характеристика міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.
- 1.3. Характеристика систем бухгалтерського обліку. Системи обліку.

1.1. Принципи бухгалтерського обліку у зарубіжних країнах.

Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах базується на основних принципах, які були вироблені світовою практикою бухгалтерського обліку.

Принципи – це базові концепції, що закладаються в основу відображення в обліку та звітності господарської діяльності підприємства, його активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів, витрат і фінансових результатів.

Основними широко визнаними фахівцями західних країн принципами бухгалтерського обліку є (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 Принципи бухгалтерського обліку у зарубіжних країнах

Принцип	Характеристика
1	2
Автономність компанії, її цілісність (Entity)	Компанія є юридично самостійною відносно свого власника. Розрахункові рахунки власника та фірми – розмежовані і відповідальність за зобов'язаннями один одного не пересікається. Капітал, інвестований у підприємство, є не тільки активами цього підприємства, а також мірою заборгованості власнику.
Грошовий вимір (Money measurement)	Бухгалтерський облік оперує виключно даними, що мають грошове вимірювання, дані, що не мають грошового виразу, не можуть бути представлені у фінансовій звітності підприємства.
Функціонує підприємство (Going concern)	Оцінка активів, що використовується на підприємстві, ґрунтується на припущенні, що підприємство є функціонуючим, а не перебуває на межі припинення діяльності.
Принцип собівартості (Cost)	Активи обліковуються за ціною, сплаченою за їх придбання, включаючи витрати, пов'язані з доставкою, налагодженням і введенням в експлуатацію – тобто за фактичною собівартістю.
Принцип реалізації (Realization)	Реалізація, а відповідно і дохід, визнається на момент передачі підприємством покупцеві суттєвих ризиків і винагород, пов'язаних з власністю на продукцію. Дохід визнається лише за умови, що він є заробленим, тобто компанія виконала той обсяг робіт, здійснення якого дає їй право на отримання доходу відповідно до умов контракту. Бухгалтер не може бути впевненим в одержанні доходу до здійснення реалізації, отже, збільшення вартості активів, не підкріплене фактом реалізації, - не записується як дохід.

Продовження таблиці 1.1

1	2
Принцип нарахування (Accruals)	Результати операцій визнаються, коли вони відбуваються, а не тоді, коли отримуються або сплачуються грошові кошти і відображаються в облікових регістрах та фінансовій звітності тих періодів, до яких вони належать.
Принцип погодженості вигод і витрат (відповідності) (Matching)	Фірма здійснює витрати для того, щоб мати прибутки. Вигоди, отримані від інформації, повинні перевищувати витрати на її надання.
Принцип періодичності (Periodicity)	Оскільки користувачі бажають через певні періоди часу порівнювати фінансовий стан, результати діяльності та зміни у фінансовому стані підприємства, необхідно, щоб фінансова звітність відображала відповідну інформацію за попередні періоди.
Принцип постійності (Consistency)	Обравши якийсь із методів обліку підприємство повинно використовувати саме його для відображення аналогічних операцій, доки не виникнуть вагомні причини для його зміни. Сукупність методів обліку, які обрало і використовує підприємство, називається <i>обліковою політикою</i> .
Принцип обачності (обережності) (Prudence)	Відображає підхід бухгалтера, його обережність і відповідальність перед тими, кому він надає інформацію. Існують два основних правила, що впливають з принципу обачності: 1) Для визнання доходів потрібні вагомні докази, ніж для визнання витрат; 2) Обираючи метод оцінки активів, бухгалтер повинен зупинити свій вибір на методі, який приводить до меншої вартості.
Принцип подвійності (The dual aspect concept)	Базується на припущенні, що сума ресурсів підприємства не може бути більшою або меншою його зобов'язань та капіталу.
Принцип суттєвості (Materiality)	Суттєвою є корисна інформація, яка може вплинути на прийняття рішень користувачів. Суттєвість залежить від обсягу статті та помилки, допущеної за певних обставин у зв'язку з пропуском чи неправильним відображенням.
Принцип про стабільність валюти (The assumption of the stability of currency)	Купівельна спроможність валюти будь-якої країни світу є не стабільною з плином часу. Хоча принцип собівартості передбачає, що активи обліковуються за ціною їх придбання, однак для правильної оцінки бухгалтерської звітності необхідно брати до уваги зміну рівня цін. Існують спеціальні методики коригування інформації, що знаходиться під впливом зміни курсів валют.

1.2. Склад та загальна характеристика міжнародних стандартів бухгалтерського обліку

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) є результатом процесу економічної інтеграції, створення та функціонування єдиного економічного простору, міжнаціональних корпорацій, вільних економічних зон, спільних підприємств, реалізації спільних проектів.

МСБО розроблені з метою уніфікації порядку надання фінансової інформації про підприємства у всьому світі. Вони визначають загальні правила та процедури бухгалтерського обліку й складання фінансової звітності з метою забезпечення користувачів інформацією для прийняття ними економічних рішень.

МСБО і фінансової звітності мають характер рекомендацій, вони не домінують над місцевими Положеннями з бухгалтерського обліку. Вони є методологічною основою бухгалтерського обліку і орієнтиром для розробки національних стандартів.

З 1973 року діяльності КМСБО випустив 41 МСБО, серед яких на сьогодні діє 25 (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку

№ з/п	Назва стандарту
1.	МСБО 1 Подання фінансових звітів
2.	МСБО 2 Запаси
3.	МСБО 7 Звіт про рух грошових коштів
4.	МСБО 8 Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки
5.	МСБО 10 Події після звітного періоду
6.	МСБО 12 Податки на прибуток
7.	МСБО 16 Основні засоби
8.	МСБО 19 Виплати працівникам
9.	МСБО 20 Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу
10.	МСБО 21 Вплив змін валютних курсів
11.	МСБО 23 Витрати на позики
12.	МСБО 24 Розкриття інформації щодо зв'язаних сторін
13.	МСБО 26 Облік та звітність щодо програм пенсійного забезпечення
14.	МСБО 27 Консолідовані та окремі фінансові звіти
15.	МСБО 28 Інвестиції в асоційовані підприємства
16.	МСБО 29 Фінансова звітність в умовах гіперінфляції
17.	МСБО 32 Фінансові інструменти: подання
18.	МСБО 33 Прибуток на акцію
19.	МСБО 34 Проміжна фінансова звітність
20.	МСБО 36 Зменшення корисності активів
21.	МСБО 37 Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені
22.	МСБО 38 Нематеріальні активи
23.	МСБО 39 Фінансові інструменти: визнання та оцінка
24.	МСБО 40 Інвестиційна нерухомість
25.	МСБО 41 Сільське господарство

З огляду на те, що стандарти бухгалтерського обліку визначають методи оцінки і підходи до подання інформації у фінансовій звітності, після реорганізації у 2001 році РМСБО перейменувала Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) у Міжнародні стандарти фінансової звітності - МСФЗ (International Financial Reporting Standards - IFRS). Перший Міжнародний стандарт фінансової звітності було затверджено 19 червня 2003 р. і він поширюється на фінансову звітність, починаючи з 2004 р. Водночас, стандарти, випущені до цього зберігають свою колишню назву (МСБО) і замінюються на МСФЗ (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 Міжнародні стандарти фінансової звітності

<u>Назва стандарту</u>	
МСФЗ 1	Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності
МСФЗ 2	Платіж на основі акції
МСФЗ3	Об'єднання бізнесу
МСФЗ 4	Страхові контракти
МСФЗ 5	Непоточні активи, утримувані для продажу, і припинена діяльність
МСФЗ 6	Розвідка та оцінка запасів корисних копалин
МСФЗ 7	Фінансові інструменти: розкриття інформації
МСФЗ 8	Операційні сегменти
МСФЗ 9	Фінансові інструменти
МСФЗ	Консолідована фінансова звітність
МСФЗ	Спільна діяльність
МСФЗ	Розкриття інформації про частки участі в інших суб'єктах
МСФЗ	Оцінка справедливої вартості
МСФЗ	Відстрочені рахунки тарифного регулювання
МСФЗ	Дохід від договорів з клієнтами
МСФЗ	Оренда
МСФЗ	Страхові контракти
	Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх

Забезпечення високої якості міжнародних стандартів фінансової звітності є запорукою підвищення ефективності процесів глобалізації в рамках міжнародної економічної спільноти, фундаментом довіри інвесторів до економічної інформації і відіграє значну роль у сприянні диверсифікації економіки будь-якої країни світу та її фінансовій стабільності.

1.3.Характеристика систем бухгалтерського обліку.

Незважаючи на те, що кожна країна сформувала свою систему обліку, можна виділити їх спільні риси. Для упорядкування національних систем обліку використовуються їх групування за різними ознаками. В залежності

від органів регулювання обліку та їх цілей, усі країни поділяють на дві групи (рис. 1.1):

- 1) країни мікрорівня (з орієнтацією на потреби акціонерів);
- 2) країни макрорівня (з орієнтацією на потреби держави);

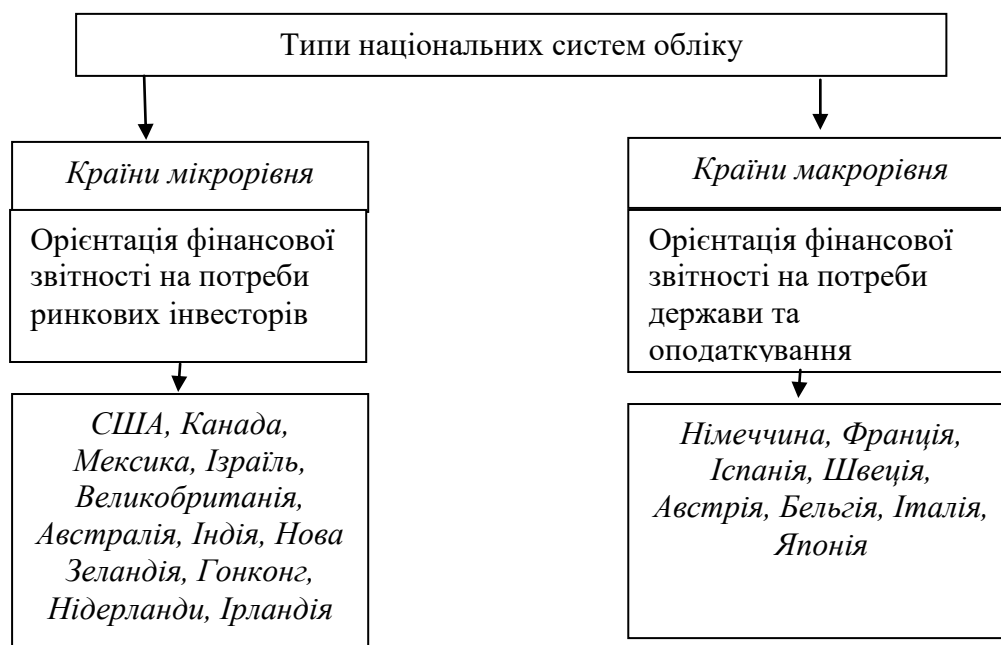

Рисунок 1.1 – Типи національних систем обліку

Країни мікрорівня – це країни для яких традиційним є розробка загальних понять, а не детально розроблених процедур. Для них характерно застосування принципу «дозволено те, що не заборонено». Відсутність жорсткої регламентації облікових методів і процедур полягає у тому, що в цих країнах можуть бути відсутні загальнодержавні форми фінансової звітності та плани рахунків.

Регулювання фінансового обліку здійснюється незалежними професійними бухгалтерськими організаціями шляхом розробки стандартів, які передбачають багатоваріативність та гнучкість обліку. Правила фінансового обліку значно відрізняються від правил податкового обліку (амортизація основних засобів, нарахування резервів, визнання результатів переоцінки). У зв'язку з великою об'єктивною потребою в аудиті фінансової звітності, в цих країнах суттєво розвинена професія аудиторів.

Країни макрорівня – це переважно країни, в яких значна увага приділяється детальному опису усіх процедур та застосування принципу «дозволено те, що дозволено». Бухгалтерський облік розглядається як інструмент національного економічного управління і тому регулювання фінансового обліку здійснюється державними органами влади. Правила оподаткування мають значний вплив на правила фінансового обліку. У зв'язку з цим більш розвинута професія податкових експертів.

Застосування різних правил бухгалтерського обліку призводить до того, що величина прибутку компанії, за правилами різних країн суттєво відрізняється. Тому існують й інші варіанти класифікації.

Так, виділяють:

Британо-американська система обліку (США, Канада, Мексика, Ізраїль, Великобританія, Австралія, Індія, Нова Зеландія, Гонконг, Нідерланди) – ґрунтується на розвиненості ринків капіталу зі значною кількістю бірж цінних паперів. При цьому, основними джерелами фінансування діяльності компаній є велика кількість дрібних інвесторів. З цієї причини фінансова звітність в основному орієнтована на потреби акціонерів з контролю використання ресурсів.

Податкові правила відокремлені від фінансового обліку.

Континентальна система обліку (Німеччина, Франція, Іспанія, Швеція, Австрія, Бельгія, Італія, Японія) ґрунтується на тому, що основними постачальниками капіталу є банки (Німеччина) або держава (Франція) і тому орієнтована на потреби держави. Компанії мають дотримуватись уніфікованих стандартів обліку і звітності, що полегшує та підвищує ефективність контролю урядових органів. Систему обліку цих країн характеризує макроекономічний підхід до обліку, консервативність і конфіденційність обліку.

Південноамериканська система обліку (Аргентина, Бразилія, Чилі, Болівія, Перу, Еквадор) застосовує макроекономічний підхід, але також характеризується значним приділенням уваги високому рівню інфляції: в одних країнах вимагається переоцінювати лише основні засоби, в інших країнах всі показники фінансової звітності слід подавати з урахуванням загального індексу цін.

Використана література [1, 3, 4, 5, 6, 10]

Тема 2. Міжнародна система плану рахунків бухгалтерського обліку, їх характеристика

План

2.1. План рахунків бухгалтерського обліку в зарубіжних країнах і загальні принципи побудови рахунків.

2.2. План рахунків країн – членів ЄС.

2.3. План рахунків в країнах англо-американської облікової системи.

2.1. План рахунків бухгалтерського обліку в зарубіжних країнах і загальні принципи побудови рахунків.

План рахунків бухгалтерського обліку - це перелік усіх рахунків, що використовує компанія для реєстрації і групування фактів господарської діяльності та узагальнення інформації у фінансовій звітності.

Станом на сьогодні можна виділити три міжнародні плани рахунків бухгалтерського обліку:

1. Європейської співдружності.

2. Англосаксонської облікової системи;
3. Організації африканської єдності.

Виділяють такі принципи побудови планів рахунків бухгалтерського обліку:

1. *Міжнародні вимоги до бухгалтерського обліку:*

- а) точне відображення майнового та фінансового стану;
- б) правильність оцінки засобів та джерел;
- в) наявність облікових періодів;
- г) постійність методів, що використовуються;
- д) повнота охоплення об'єктів.

2. *Чітке виділення в плані рахунків чотирьох категорій рахунків:*

а) балансові рахунки (активні, пасивні, активно-пасивні). Як правило, сюди відносять 5 класів рахунків, що дають змогу скласти бухгалтерський баланс;

б) рахунки для визначення результатів діяльності по підприємству (по експлуатаційній, фінансовій та надзвичайній діяльності);

в) рахунки управлінської бухгалтерії, що використовують для прийняття тактичних і стратегічних рішень, визначення та аналізу собівартості продукції;

г) рахунки, з допомогою яких поєднуються дані фінансової та управлінської бухгалтерій.

Використання даного принципу в світовій практиці дає можливість організувати фінансове управління підприємством за даними фінансової бухгалтерії, тактичне та стратегічне управління за даними управлінської бухгалтерії.

3. *Визначення фінансових результатів роботи підприємства чотирма різними способами за чотирма категоріями рахунків:* балансовий, затрати-випуск, управлінський і метод, що поєднує фінансову та управлінську бухгалтерії.

4. *У більшості національних планів рахунків виділяють:* – основні рахунки, субрахунки першого та другого порядку і аналітичні рахунки першого та другого порядків. Таким чином здійснюється кодування на підставі десяткової системи кодування планів рахунків. Таке кодування дає можливість виділити: балансові рахунки, рахунки затрати-випуск, позабалансові рахунки, рахунки управлінської бухгалтерії, резерв для внутрішніх потреб підприємства.

2.2. План рахунків країн – членів ЄС.

План рахунків бухгалтерського обліку ЄС визначає бухгалтерський облік як функцію управління та інформаційне джерело прийняття рішень. Він базується на міжнародних і національних стандартах та законах.

Основними особливостями цього плану рахунків є:

1. Він розроблений 25 липня 1978 р. і встановлює єдині норми та вимоги для країн ЄС за кожною статтею балансу та звіту про прибутки та збитки.

2. У ньому враховуються вимоги торговельного кодексу, який, зокрема, визначає перелік обов'язкових звітів, що використовуються господарськими одиницями.

3. Він виходить із податкових кодексів, які регламентують норми та методи проведення інвентаризації, створення резервів і визначення прибутку, що оподатковується.

4. Він відповідає вимогам законодавства, яке передбачає організацію обліку та контролю залежно від форм власності, видів підприємств і розмірів.

2.3. План рахунків в країнах англо-американської облікової системи.

Характерною ознакою Англосаксонської облікової системи є відсутність загальноприйнятих національних планів рахунків.

Так, в США і Великобританії немає єдиних національних планів рахунків (chart of accounts) і тому кожне підприємство складає свій план рахунків, який включає рахунки активів, зобов'язань, вкладень та вилучень власного капіталу, доходів і витрат.

В США:

- рахунки активів, зобов'язань і власного капіталу, кінцеве сальдо яких відображають у Балансі, називають постійними або реальними рахунками;

- рахунки доходів, витрат і дивідендів, за якими відображають у Звіті про сукупний дохід називають тимчасовими або номінальними рахунками;

- рахунки, що регулюють оцінку окремих активів, зобов'язань і власного капіталу (зменшують або збільшують їх) називають оціночні рахунки.

План рахунків компаній Великобританії поділяють на три типи:

- персональні рахунки (рахунки власного капіталу та зобов'язань персон та організацій);

- реальні рахунки (рахунки активів);

- номінальні рахунки (рахунки доходів, витрат та втрат).

В залежності від розміру бізнесу Плани рахунків американських та англійських компаній можуть включати як декілька десятків рахунків, так і тисячу.

Так, якщо номери рахунків малого підприємства містять три цифри, то великі підприємства можуть містити чотири і більше цифр. Перша цифра номера рахунків відповідає номеру групи рахунків, друга цифра може відображати підгрупу рахунків – поточні та непоточні активи, поточні та непоточні зобов'язання.

Використана література [1, 3, 5, 6, 9]

Тема 3. Фінансова звітність та її зміст

План

3.1. Склад, призначення та загальна методика складання фінансової звітності.

3.2. Бухгалтерський баланс: будова, зміст, оцінка статей.

3.3. Звіт про сукупний дохід, його характеристика та методика складання.

3.4. Звіт про рух грошових коштів, його зміст і методика складання.

3.5. Звіт про зміни у власному капіталі: зміст і методика складання.

3.1. Склад, призначення та загальна методика складання фінансової звітності.

Фінансова звітність — це система взаємозв'язаних узагальнюючих показників, що відображають фінансовий стан підприємства, установи, організації та результати діяльності за звітний період. Фінансову звітність ще називають бухгалтерською звітністю.

Загальні вимоги до фінансової звітності викладені в Концептуальній основі МСБО та МСБО 1 «Подання фінансових звітів».

Повний комплект фінансових звітів суб'єкта господарювання має включати 6 звітів:

- 1) звіт про фінансовий стан на кінець періоду;
- 2) звіт про сукупний дохід за період;
- 3) звіт про зміни капіталу за період;
- 4) звіт про грошові потоки за період;
- 5) примітки, що визначають стислий опис облікової політики та інша пояснювальна інформація;

- 6) звіт про фінансовий стан на початок самого першого порівняльного періоду, коли суб'єкт господарювання застосовує облікову політику ретроспективно або ретроспективне перерахування статей у фінансових звітах, або коли перекласифіковано статті у фінансових звітах.

Елементи фінансових звітів — це сукупність однорідної інформації, що повинна включатись у фінансові звіти.

- 1) Баланс: активи; зобов'язання, власний капітал;
- 2) Звіт про прибутки та збитки: доходи витрати, чистий прибуток (збиток);

- 3) Звіт про зміни у власному капіталі: зміни в капіталі, зміни в резервах;

- 4) Звіт про рух грошових коштів: грошові потоки в результаті операційної, фінансової, інвестиційної діяльності;

- 5) Примітки до фінансових звітів: облікові політики і пояснюючі примітки.

Визнання елементів фінансових звітів — це процес включення до балансу або звіту про дохід статті, яка відповідає визначенню елемента та задовольняє критеріям визнання:

- (a) існує ймовірність надходження до підприємства або вибуття з нього будь-якої економічної вигоди, пов'язаної зі статтею; і
- (b) стаття має собівартість або вартість, яка може бути достовірно визначена.

Стаття, яка має основні характеристики елемента, не відповідає критеріям визнання має бути розкрита у Примітках.

Фінансова звітність підприємства переважно підлягає аудитуванню, тобто перевірці й підтвердженню незалежною аудиторською фірмою. Фінансову звітність за рік оприлюднюють тільки за наявності аудиторського висновку.

3.2. Бухгалтерський баланс: будова, зміст, оцінка статей.

Звіт про фінансовий стан - це звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає його активи, пасиви та власний капітал у грошовому виразі на певну дату.

У загальному вигляді баланс підприємства відображається (формула 3.1):

$$\text{Активи} = \text{Зобов'язання} + \text{Власний капітал} \quad (3.1)$$

У світовій практиці використовують різні варіанти відображення інформації у звіті про фінансовий стан.

Так, за форматом подання інформації використовують:

1) Балансовий формат – коли загальна сума активів дорівнює загальній сумі зобов'язань і капіталу;

$$Total\ Assets = Liabilities + Equity$$

2) Капітальний формат - коли різниця між активами і зобов'язаннями, тобто чисті активи дорівнює капіталу

$$Assets - Liabilities = Equity$$

Щодо форми подання балансу в міжнародній практиці є дві форми, а саме:

- двостороння форма, за якою активи підприємства розміщують ліворуч (актив балансу), а зобов'язання й власний капітал — праворуч (пасив балансу);

- одностороння, або послідовна форма, за якою послідовно, згори вниз, розміщують актив і пасив балансу.

У різних країнах є певні особливості групування статей балансу. У більшості західноєвропейських країн статті активу балансу групують і розміщують згори вниз мірою зростання ліквідності господарських засобів (активів). Під ліквідністю засобів розуміють їх спроможність перетворюватись, трансформуватись у грошові кошти (готівку) за певний відтінок часу.

У США, Англії, Канаді та деяких інших країнах статті балансу групують у зворотному напрямку.

Статті пасиву балансу групуються й розміщуються згори вниз за ознакою скорочення термінів погашення заборгованості.

Згідно з МСБО 1 «Подання фінансових звітів» у звіті про фінансовий стан (балансі) має розкриватись зміст таких статей:

Активи:

- а) основні засоби;
- б) інвестиційна нерухомість;
- в) нематеріальні активи;
- г) фінансові активи (за винятком сум, зазначених в г), є) та ж));
- г) інвестиції, обліковані із застосуванням методу участі в капіталі;
- д) біологічні активи;
- е) запаси;
- є) торговельна та інша дебіторська заборгованість;
- ж) грошові кошти та їх еквіваленти;

з) загальна сума активів, класифікованих як утримувані для продажу, та активи, включені у ліквідаційні групи, класифіковані як утримувані для продажу відповідно до МСФЗ 5 *"Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність"*.

Зобов'язання:

- и) торговельна та інша кредиторська заборгованість;
- і) забезпечення;
- ї) фінансові зобов'язання (за винятком сум, зазначених в и) та і));
- й) зобов'язання та активи щодо поточного податку, як визначено в МСБО 12 *"Податки на прибуток"*;
- к) відстрочені податкові зобов'язання та відстрочені податкові активи, як визначено в МСБО 12;
- л) зобов'язання, включені у ліквідаційні групи, класифіковані як утримувані для продажу відповідно до МСФЗ 5;

Власний капітал:

- м) неконтрольовані частки, представлені у власному капіталі;
- н) випущений капітал і резерви, що відносяться до власників материнського підприємства.

Суб'єкт господарювання подає додаткові рядки статей, заголовки та проміжні підсумки у звіті про фінансовий стан, коли таке подання є доречним для розуміння фінансового стану суб'єкта господарювання виходячи з:

- (а) виду і ліквідності активів;
- (б) призначення активів у суб'єкті господарювання;
- (с) величини, призначення і терміну зобов'язань.

Оцінка – це процес визначення грошових сум, за якими мають визнаватися і відображатися елементи фінансових звітів у формах фінансової звітності.

Для оцінки статей бухгалтерського балансу використовують кілька основ оцінки активів і зобов'язань:

- історична собівартість відображає вартість активу або зобов'язання на момент їх надходження;
- поточна собівартість відображає вартість активу або зобов'язання, що була б сплачена в разі придбання активу або погашення зобов'язання на поточний момент;
- реалізаційна вартість відображає суму грошових коштів, яку можна було б отримати в разі продажу активу або зобов'язання на поточний момент в ході звичайної реалізації;
- теперішня дисконтована вартість відображає вартість майбутніх чистих надходжень грошових коштів від активів або чистих відсотків грошових коштів для погашення зобов'язань під час звичайної діяльності підприємства.

3.3. Звіт про сукупний дохід, його характеристика та методика складання.

Звіт про сукупний дохід – надає інформацію про усі доходи і витрати компанії за період.

Користувачів Звіту про сукупний дохід цікавить інформація про три показники прибутку:

- *прибуток до вирахування відсотків і податків;*
- *прибуток після вирахування податків;*
- *нерозподілений прибуток.*

Відповідно до МСБО 1 «Подання фінансової звітності» суб'єкт господарювання може надавати інформацію про усі статті доходів і витрат за період:

а) **в одному звіті про сукупний дохід;**

б) **в двох звітах** – *звіті про доходи*, що надає компоненти прибутку або збитку, і *другому звіті – звіті про сукупний дохід*, що починається з прибутку або збитку і містить компоненти іншого сукупного доходу.

Облікова практика зарубіжних країн свідчить, що у більшості із них не існує стандартної форми Звіту про прибутки та збитки.

В США Звіт про сукупний дохід послідовно надає інформацію про:

- результати від звичайної діяльності підприємства;
- результати від припиненої діяльності;
- результати від подій, повторення яких не очікується;
- накопичений ефект від зміни облікової політики;
- чистий прибуток суб'єкта господарювання та на одну акцію.

Розподіл про результати від звичайної діяльності може бути представлений за двома форматами

Звіт за одноступеневим форматом складається з двох розділів. Перший розділ — це перелік усіх доходів, отриманих підприємством за звітний період. Другий розділ — це перелік усіх витрат підприємства за звітний період. Різниця між загальною сумою доходів і загальною сумою витрат свідчитиме про фінансовий результат від звичайної діяльності.

Звіт за багатоступеневим форматом містить інформацію, яка

показує послідовний процес формування кінцевого фінансового результату. Крім чистого прибутку, такий звіт містить проміжні показники фінансових результатів: валовий дохід (прибуток), прибуток основної діяльності (операційний прибуток), прибуток від звичайної діяльності до і після оподаткування.

Виручка-нетто/ виручка від продаж
Собівартість реалізованих товарів
Валовий прибуток
Операційні витрати: Загальні та адміністративні витрати Витрати на реалізацію
Операційний прибуток
Інші доходи і витрати
Інші прибутки та збитки
Прибуток до оподаткування
Витрати на податок
Прибуток від звичайної діяльності
Результати від припиненої діяльності
Результати від екстраординарних подій
Чистий прибуток
Прибуток на одну акцію

Крім того Звіт про прибутки та збитки може мати такі формати (Країни ЄС):

1) метод класифікації витрат за їх характером. Дана форма передбачає групування витрат за однорідними економічними елементами відповідно до їх характеру (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, амортизація тощо). Унаслідок такого групування у Звіті немає статті «Собівартість продажу».

2) метод функціональної класифікації витрат або «собівартість реалізації». Відповідно до даної форми аналізу витрати групуються за функціями (виробництво, збут, управління тощо), унаслідок чого до собівартості реалізованої продукції включаються лише виробничі витрати, а решта належить до складу витрат на збут, адміністративних та інших витрат. На відміну від першої форми аналізу витрат, у другій собівартість продажу подається окремою статтею.

3.4. Звіт про рух грошових коштів, його зміст і методика складання.

Звіт про рух грошових коштів є обов'язковим у складі фінансової звітності підприємств зарубіжних країн. Його зміст і методику складання регулює МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів».

Головне призначення звіту про грошові потоки — надати користувачам інформацію про те, з яких джерел надходили гроші на підприємство, за якими напрямками й на які цілі витрачалися гроші, як змінився залишок грошових коштів за звітний період. При цьому рух грошових коштів відображають у звіті за трьома видами діяльності: поточна (основна), інвестиційна, фінансова (рис. 3.2). Це дає змогу оцінити раціональність використання коштів, визначити напрями діяльності підприємства, платоспроможність, а також скласти прогноз подальшого розвитку.

Рисунок 3.2 - Принципова схема звіту про рух грошових коштів

У зарубіжній практиці звіт про рух грошових коштів (щодо основної діяльності) складають шляхом коригування, тобто, трансформування звіту про прибутки та збитки. Відповідно до міжнародних стандартів облік доходів і витрат ведеться за методом їх нарахування, що знаходить відображення у звіті про фінансові результати. Тому можлива ситуація, коли підприємство має прибутки, але не має реальних грошових коштів.

Є два методи коригування звіту про прибутки: прямий і непрямий.

При використанні прямого методу у Звіті про рух грошових коштів послідовно наводяться основні види надходжень та видатків грошових коштів, різниця між сумами яких відображає зміни у складі грошових коштів. З метою визначення грошових коштів від операційної діяльності цей метод передбачає трансформування окремих статей доходів і витрат Звіту про прибутки та збитки, відображених за принципом нарахування, у потоки грошових коштів, сформованих згідно з касовим методом обліку. Для цього здійснюється коригування доходів і витрат, відображених у Звіті про прибутки та збитки, на основі аналізу змін у Балансі протягом звітного

періоду стосовно запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості, а також інших статей не грошового характеру

Непрямий метод передбачає коригування лише загальної суми чистого прибутку (збитку) з урахуванням впливу:

- операцій негрошового характеру (зміни в запасах, дебіторської та поточної кредиторської заборгованості;

- будь-яких відрахувань або нарахувань минулих і майбутніх надходжень або виплат грошових коштів стосовно операційної діяльності (амортизація, забезпечення, відстрочені податки, збитки від курсових різниць);

- операції, пов'язані із рухом грошових коштів від інвестиційної та фінансової діяльності (отримання і погашення позик, реалізація і придбання непоточних активів).

МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів» заохочує застосування прямого методу подання інформації про грошові потоки у результаті операційної діяльності у Звіті про рух грошових коштів. Цей метод дає можливість здійснювати не тільки ретроспективний аналіз грошових потоків, а й прогнозувати рух грошових коштів на перспективу.

Разом з тим світова практика свідчить, що у багатьох країнах (США, Іспанія, Польща та ін.) перевага надається більш простому способу складання звіту – непрямому.

Прямий метод є обов'язковим в Австрії, Білорусії.

3.5. Звіт про зміни у власному капіталі: зміст і методика складання.

Звіт про зміни у власному капіталі – має відображати інформацію про зміну кожного компоненту власного капіталу: кожного класу вкладеного капіталу, кожного класу іншого сукупного доходу та нерозподіленого прибутку.

Вимоги стосовно подання інформації про зміни у власному капіталі викладено в МСБО 1 «Подання фінансових звітів». Згідно з цим стандартом підприємства повинні подавати окремим компонентом свої фінансової звітності звіт, в якому наводяться:

- чистий прибуток або збиток за певний період;
- суми за кожною статтею доходів і витрат, які визнаються у складі власного капіталу, і загальна сума за цими статтями;

- загальна сума доходів і витрат за період з окремим виділенням суми, що відноситься до власників капіталу материнської компанії та до частки меншості;

- кумулятивний вплив на кожний компонент власного капіталу змін в обліковій політиці та виправлення суттєвих помилок, визнаних згідно з МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки».

У зарубіжній практиці подання звіту відбувається у вертикальному форматі або вигляді шахової відомості.

Використана література [1, 3, 5, 6, 7, 9, 10]

МОДУЛЬ 2. ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ

Тема 4. Облік грошових коштів та розрахунків з дебіторами у міжнародній практиці

План

- 4.1. Склад грошових коштів, порядок відображення їх у фінансовій звітності.
- 4.2. Облік та контроль касових операцій і грошей у касі.
- 4.3. Документальне оформлення й облік операцій на банківських рахунках.
- 4.4. Визнання та класифікація дебіторської заборгованості.
- 4.5. Оцінка дебіторської заборгованості та списання боргів.

4.1. Склад грошових коштів, порядок відображення їх у фінансовій звітності.

У всіх країнах грошові кошти та їх еквіваленти складають основну частину ліквідних активів підприємства.

МСФЗ визначає склад грошових коштів, який наведено на рисунку 4.1.

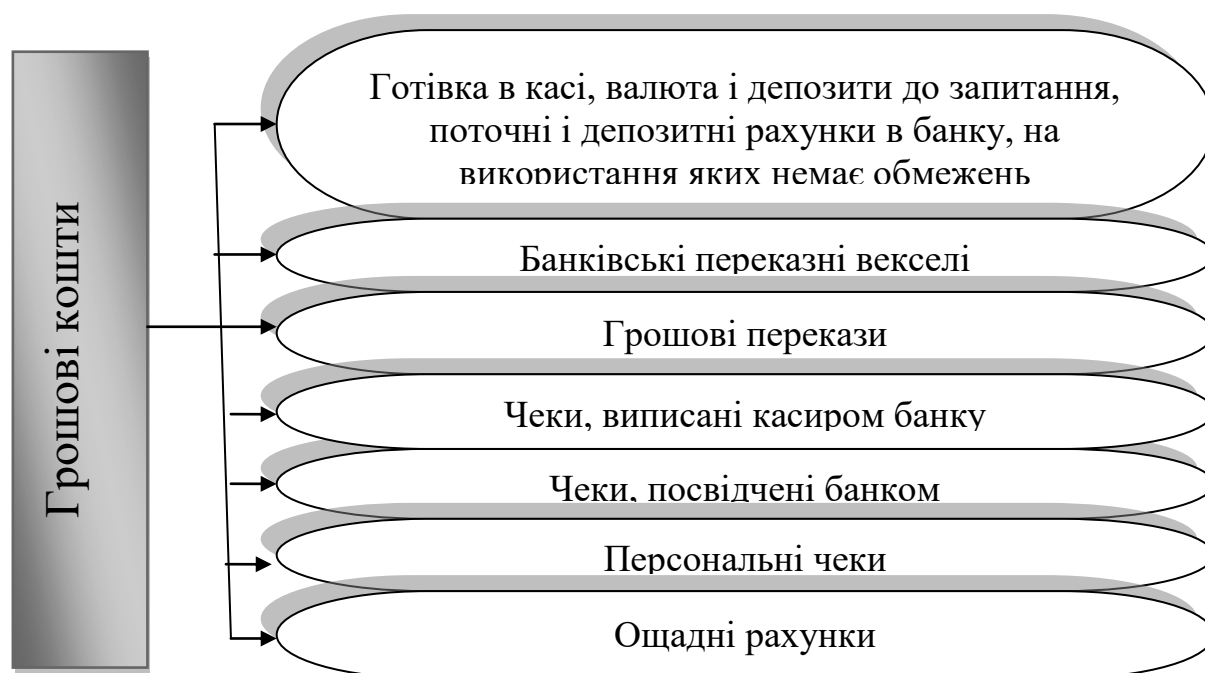

Рисунок 4.1 – Складові грошових коштів

Визначення грошових коштів та їхніх еквівалентів наведено у МСБО 7, відповідно до якого **грошові кошти** складаються із готівки в касі і депозитів до запитання. Еквіваленти грошових коштів - поточні високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відповідні суми грошових коштів і яким притаманний незначний ризик зміни вартості.

МСБО 1 «Подання фінансових звітів» рекомендує відображати грошові кошти у Балансі, як мінімум, у статті «Грошові кошти та їхні еквіваленти», а їхні визначення розкривати у Примітках до фінансових звітів.

В практиці американських підприємств поняття «Грошові кошти» включає грошову готівку, кошти на банківських рахунках та будь-які документи, які приймаються банками та негайно відносяться на рахунок вкладника, а саме розрахункові чеки, грошові перекази, банківські векселі.

В залежності від розміщення грошових коштів на американських підприємствах їх облік ведеться на рахунках Petty Cash (Дрібна каса), Cash in Hand (Готівкові грошові кошти), Regular Checking Account (Поточний чековий рахунок), Payroll Checking Account (Платіжний чековий рахунок), Saving Account (Ощадний рахунок).

Компанії Франції, Великої Британії, Австралії відображають грошові кошти у статті «готівка у банку і в касі».

Зміна стану грошових коштів внаслідок операційної, інвестиційної, фінансової діяльності відображається у Звіті про рух грошових коштів.

Зарубіжні компанії, які ведуть зовнішньоекономічну діяльність, здійснюють операції не лише у своїй функціональній валюті, але й у валюті інших країн – іноземній валюті.

Найбільш простими операціями в іноземній валюті є придбання та реалізація товарів і послуг.

4.2. Облік та контроль касових операцій і грошей у касі.

Готівка надзвичайно вразлива до шахрайства і крадіжок, тому система внутрішнього контролю повинна забезпечити її збереження, ретельний облік і звітність. Система внутрішнього контролю передбачає план організації, а також заходи, спрямовані на збереження грошових коштів (як і іншого майна).

Для захисту готівки та контролю за збереженням слід дотримуватися таких чотирьох принципів:

- 1) облік готівки має здійснюватися в момент її надходження;
- 2) усю готівку, що надійшла, необхідно здавати в той самий день, принаймні не пізніше, наступного дня;
- 3) працівник, який одержує готівку, не повинен займатись її обліком у бухгалтерії;
- 4) працівник, відповідальний за одержання готівки, не повинен займатись її розподілом.

Кожне підприємство розробляє свої заходи контролю за виплатою готівки.

Найважливішими контрольними заходами є такі:

- для виплат необхідно одержувати попередній дозвіл;
- усі чеки повинні мати серійний номер, доступ до них має бути обмежений;
- бажано, щоб кожен чек підписували дві особи;
- варто, щоб працівник, якого уповноважено оплачувати рахунки, не мав права підписувати чеки;
- у разі оплати зобов'язань на первинних документах слід проставляти дату, номер чека й штамп «Оплачено»;

- особи, які підписують чеки, не повинні мати доступу до чеків чи займатися вивіркою рахунків;

- інвентаризація готівки в касі та на банківських рахунках повинна здійснюватися не рідше, ніж один раз на місяць.

У касі може бути виявлено нестачу або надлишки грошей. Вони відносяться на рахунок «Нестачі або надлишки по касі», який є активно-пасивним. Цей рахунок дебетується на величину нестачі й кредитується на величину надлишку.

сума постійно тримається в касі як фонд дрібної готівки. Розміри цього фонду (малої каси) не обмежуються, вони залежать від розмірів і потреб компанії і можуть становити від 50 до 10000 і більше дол. Такий фонд призначено для оплати поштових витрат і витрат на проїзд працівників, придбання канцелярських товарів, видачі авансів торговим представникам для існування такого фонду.

Дрібні платежі готівкою здійснюються з цього фонду тільки на передбачені цілі. Виплати підтверджуються витратними документами, які підписує одержувач коштів. Особливістю є те, що на такі платежі не дається жодних облікових записів. Коли фонд дрібної готівки вичерпався, випишується чек на загальну витрачену суму, підзвітна особа складає звіт про витрати, подає його до бухгалтерії і на підставі цього звіту здійснюються бухгалтерські записи за дебетом рахунків витрат і кредитом рахунка «Грошові кошти». (канцелярські витрати, поштові витрати, телефонні витрати, витрати на доставку).

Оскільки фонд касової готівки створюється на постійній основі, він повинен бути поповнений сумою, необхідною для його відновлення. При цьому за американською практикою, на рахунку Головної книги «Фонд дрібної готівки» не робиться жодних облікових записів. Залишки на цьому рахунку змінюються лише при створенні фонду та у випадках збільшення чи зменшення його розміру.

У Великій Британії застосовується інша методика обліку операцій з малою касою: на момент видачі готівки із малої каси дебетуються рахунки відповідних витрат і кредитується рахунок «Фонд дрібної готівки», а при поповненні малої каси на суму здійснених і підтверджених витрат здійснюється запис:

Дебет рахунку «Фонд дрібної готівки»

Кредит рахунку «Грошові кошти».

Сума дрібної готівки відображається у Балансі в складі інших залишків грошових коштів. Тому зручною формою ведення аналітичного обліку грошових коштів є використання *касової книги* з двома колонками: «Каса» і «Банк».

4.3. Документальне оформлення й облік операцій на банківських рахунках.

Підприємство відкриває в банку два види рахунків: поточні і депозитні.

Поточні рахунки використовують для повсякдення банківських

операцій і зняття готівки. Банк може вимагати від компанії зберігати на рахунку мінімальну суму грошових коштів. Це фактично накладає обмеження на наявну суму готівки, якою може скористатися компанія, і зменшує її ліквідність. Тому комісією з цінних паперів і біржових операцій США ставиться вимога розкривати у Примітках до фінансового звіту суму компенсаційного залишку.

Депозитні рахунки використовуються для розміщення на визначений строк тимчасово вільних коштів з метою одержання процентів. Таким чином підприємство на дає позику банку і не має права змінити гроші до закінчення встановленого терміну.

При відкритті рахунка до банку подається картка із зразками підписів осіб, які мають право підпису платіжних документів. Власнику рахунка випишується чекова книжка для здійснення розрахунків.

Грошові видатки оплачуються, як правило, безготівковим шляхом за допомогою чеків. Чек є письмовим наказом банку сплатити визначену суму коштів отримувачу з рахунка платника. Чеки мають серійні номери і доступ до них має бути обмеженим. Бажано щоб кожний чек підписували дві особи.

Щомісячно банк надсилає власнику рахунка банківський звіт (виписку з поточного рахунку), в якому відображені всі операції з надходження і вибуття коштів за звітний період і залишок їх на кінець місяця. Коли компанія одержує виписку з банківського рахунка, вона повинна перевірити правильність банківських записів і порівняти кінцеве сальдо.

Перевірка сальдо поррахунку Cash (Грошові кошти) полягає у наступному:

1) до сальдо, що відображено в обліку підприємства додають (вираховують) суми операцій, які відображені у банківському звіті, але не відображені в обліку підприємства (збір за обслуговування, відсотки на залишок рахунку), і на ці суми роблять додаткові проводки;

2) до сальдо за банківським звітом додають (вираховують) суми операцій, що відображені в обліку підприємства, але не відображені у банківському звіті (видані, але не пред'явлені до оплати чеки).

Як правило, кінцевий залишок банківського звіту не збігається із залишком по рахунку «Грошові кошти» у Головній книзі. Причинами можуть бути:

5. Гроші в дорозі – гроші, відіслані власником до банку, але ще не оприбутковані банком і не відображені у його звіті. Як правило такі ситуації виникають у кінці періоду.

6. непогашені чеки – чеки, виписані власником рахунка і відображені ним за кредитом рахунка «Грошові кошти», але ще не пред'явлені банку і не погашені ним.

7. Чеки, не забезпечені коштами – чеки, передані до банку для отримання коштів, але відображені у банківському звіті як зменшення коштів на рахунку, що на той час на рахунках дебіторів не було достатньо коштів для оплати цих чеків.

8. Витрати на банківське обслуговування – плата за банківські послуги

. Ці витрати, як правило, стають відповідними тільки після отримання банківського звіту.

9. Помилки (як банківські, так власника рахунків). Банківська звірка є важливим елементом внутрішнього контролю і повинна здійснювати відразу ж після отримання банківського звіту.

Для зручності здійснення банківської звірки банки забезпечують власника рахунка спеціальною формою на звороті банківського звіту.

Передусім у таблицю записують залишки — за даними витягу й за даними обліку фірми. Потім відображають усі розходження.

В сучасних умовах компанії здійснюють електронні перекази грошових коштів через засоби електронного зв'язку без застосування чеків. Для обслуговування клієнтів банки пропонують банківські автомати і картки, надають можливість сплачувати рахунки по телефону або за допомогою кредитних карток.

Найбільш розповсюдженими є кредитні картки «American Express», «Diners Club», «MasterCard», «Visa».

4.4. Визнання та класифікація дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість — це заборгованість перед підприємством за відвантажені, але неоплачені товари, надані послуги.

Види дебіторської заборгованості:

1) Залежно від виду діяльності підприємства, внаслідок якої виникла дебіторська заборгованість:

- торговельна (операційна) – виникає в процесі звичайної операційної діяльності компанії за умови продажу товарів чи подання послуг в кредит (рахунки до отримання - це заборгованість клієнтів (покупців) за надані послуги. Підприємство здебільшого сподівається одержати заборгованість за рахунками за 30—60 днів. До цієї заборгованості належить також заборгованість за кредитними картками, векселі до отримання може поширюватись на період 60—90 днів і більше. При цьому дебітор сплачує підприємству ще й відсотки за користування кредитом);

- особлива (неопераційна, негрошова) – виникає по відсотках, виданих авансах, передплачених податках.

2) Залежно від терміну погашення дебіторської заборгованості:

- короткострокова (поточна) виникає в ході нормального операційного циклу та яка буде погашена протягом 12 місяців з дати балансу;

- довгострокова – не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.

Облік рахунків до одержання (розрахунків з клієнтами, покупцями) зв'язаний з реалізацією продукції, товарів, послуг. За МСБО моментом реалізації і визнання доходів від реалізації є час відвантаження товарів (продукції) й виставлення платіжних документів на адресу покупця. Саме з цієї миті й виникає дебіторська заборгованість, що відображається на відповідних рахунках.

У західних країнах рішення про деталізацію і порядок розміщення різних видів дебіторської заборгованості у Балансі приймає сама компанія. Однак існують загальні правила класифікації дебіторської заборгованості і надання інформації про неї у Балансі. Так, МСБО 1 «Подання фінансових звітів» рекомендує виділяти у Балансі торговельну та іншу дебіторську заборгованість.

У США Положення про стандарти фінансового обліку вимагають дотримання наступних правил:

- 1) виділення різних видів дебіторської заборгованості, що належить підприємству, якщо це є суттєвим;
- 2) правильне розташування оціночних статей до відповідних статей дебіторської заборгованості;
- 3) дотримання того, що дебіторська заборгованість, представлена у розділі «Поточні активи», дійсно буде перетворена у гроші впродовж одного року або операційного циклу, якщо він довший за рік;
- 4) розкриття будь-яких непередбачених збитків, пов'язаних з існуючою дебіторською заборгованістю.

Ці правила регламентують кількість і якість інформації про дебіторську заборгованість, яка має розкриватися у фінансовій звітності для її користувачів.

В зарубіжних країнах, особливо в Європі, приділяється значна увага розкриттю в фінансовій звітності дебіторської заборгованості. Рішення про порядок розміщення різних видів дебіторської заборгованості в балансі та ступінь деталізації цих статей приймає сама компанія, тому в різних країнах склад та структура дебіторської заборгованості в балансі будуть різні.

Звичайно дебіторська заборгованість в балансі зарубіжної компанії, зокрема в країнах англо-американської системи обліку, представляється, а отже і класифікується, за наступними групами:

1) рахунки до отримання - вид дебіторської заборгованості, який виникає при продажу товарів по "відкритому рахунку", без письмового зобов'язання покупця оплатити рахунок, тобто така заборгованість, яка існує в результаті надання короткострокового кредиту продавцем покупцю. За нормальних умов кошти по рахунку повинні бути отримані протягом 30-60 днів;

2) векселі до отримання;

3) дебіторська заборгованість, не пов'язана з реалізацією.

Крім дебіторської заборгованості покупців в балансі відображається інша заборгованість. Так, в естонському балансі відображається також:

1) дебіторська заборгованість дочірніх та материнських підприємств;

2) дебіторська заборгованість пов'язаних підприємств;

3) розрахунки з акціонерами;

4) інша короткострокова дебіторська заборгованість.

У Примітках до фінансової звітності в зарубіжних країнах може розкриватися така інформація щодо дебіторської заборгованості: перелік дебіторів і сума довгострокової заборгованості; перелік дебіторів і сума дебіторської заборгованості пов'язаних сторін, з виділенням внутрішньо групового сальдо дебіторської заборгованості; склад і сума статті Балансу "Інша дебіторська заборгованість"; метод визначення величини резерву сумнівних боргів; сума поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, послуги в розрізі її класифікації за строками непогашення

4.5. Оцінка дебіторської заборгованості та списання боргів.

Важливим питанням є оцінка дебіторської заборгованості для відображення її в балансі підприємства. Загальноприйнятим правилом є те, що дебіторська заборгованість повинна відображатись у балансі за *чистою реалізаційною вартістю*, тобто за реальною сумою заборгованості, яку може одержати підприємство. Інакше кажучи, чиста реалізаційна вартість — це сума дебіторської заборгованості мінус сумнівні борги, для яких створюють відповідний резерв.

Для забезпечення правдивого подання інформації у фінансовій звітності дебіторська заборгованість має бути оцінена з урахуванням принципу обачності – щоб активи або дохід не були завищені.

Здійснюючи продаж у кредит, підприємство бере на себе ризик того, що деякі покупці ніколи не сплатять своєї заборгованості. Фірми, які продають товари і надають послуги в кредит, розробляють систему контролю платоспроможності клієнта і намагаються підвищувати її ефективність. Разом з тим, їм відомо, що реалізація в кредит створює ризик неотримання частини платежу. Це звичайний підприємницький ризик, тому сумнівні (безнадійні) борги розцінюються як необхідні *витрати* підприємства, пов'язані з реалізацією в кредит.

Сумнівна, або безнадійна дебіторська заборгованість - це заборгованість, яка не може бути погашена через неплатоспроможність боржника.

З іншого боку, безнадійну дебіторську заборгованість клієнтів за реалізовану їм продукцію вже було відображено у складі доходів підприємства (за методом нарахування), вона вплинула на збільшення прибутків і податку на прибуток. Отже, необхідно мати механізм регулювання цього явища, який би дав змогу списати таку заборгованість на зменшення прибутків або на збільшення витрат. У міжнародній практиці заведено списувати їх на витрати підприємства. При цьому може бути пряме списання, або списання через створення резерву для сумнівних боргів.

При нарахуванні резерву сумнівних боргів робиться такий бухгалтерський запис:

Дебет рахунку «Витрати на сумнівну заборгованість»

Кредит рахунку «Резерв сумнівних боргів».

Розрахунок суми резерву сумнівних боргів (його ще називають «поправкою на сумнівні борги») здійснюється, виходячи з досвіду, вивчення платоспроможності клієнтів та економічного стану країни. Перелік дебіторів постійно перевіряється і складається список сумнівних боргів.

Для оцінки сумнівної заборгованості у звітному періоді використовуються два методи:

1. *Метод процента від чистої реалізації в кредит* – метою якого є вимірювання витрат, що виникли в результаті сумнівної дебіторської заборгованості.

При використанні методу ставиться питання: «Яку частину чистої реалізації поточного року не буде отримано?»

Сума витрат на сумнівну заборгованість за поточний рік визначається за цим методом, виходячи з обсягів чистої реалізації в кредит та питомої ваги збитків від сумнівної заборгованості, взятих не менше ніж за три минулих роки.

Метод процента від чистої реалізації базується на даних Звіту про прибутки та збитки. Відповідно до принципу обачності, запобігаючи завищенню доходів, встановлюється сума нереальної частини виручки від продажу, яка й визнається витратами на сумнівну заборгованість за рік.

Даний метод приводить витрати у відповідність з доходами, отже, він не порушує принцип відповідності, однак його використання потребує проведення висококваліфікованої кредитної політики.

2. *Метод оцінки рахунків залежно від терміну давності дебіторської заборгованості* вважається більш науково обґрунтованим, оскільки чим старішою є дебіторська заборгованість, тим більша вірогідність перетворення її в безнадійну. При використанні цього методу ставиться запитання «Яка частина дебіторської заборгованості не буде оплачена?».

Для визначення розміру сумнівної заборгованості рахунки до отримання ранжуються за термінами давності.

Метод ранжування рахунків дебіторів залежно від їхньої давнини базується на даних Балансу. Відповідно до принципу обачності, запобігаючи завищенню активів, встановлюється сума нереальної частини дебіторської заборгованості, яка визнається сумнівною і уточнює показник дебіторської заборгованості у Балансі.

Коли безнадійність погашення дебіторської заборгованості клієнта вже не викликає сумніву, така заборгованість списується записом:

Дебет рахунку «Резерв сумнівних боргів»

Кредит рахунку «Рахунки до отримання».

А потім відображається погашення цієї заборгованості:

Дебет рахунку «Грошові кошти»

Кредит рахунку «Рахунки до отримання».

При застосуванні методу прямого списання компанії поділяють дебіторську заборгованість, за якою можуть виникнути труднощі з оплатою, на сумнівну і безнадійну. Для оцінки сумнівної заборгованості створюється резерв одним із розглянутих способів, а безнадійна заборгованість

списується на витрати (збитки) періоду, в якому вона визнана безнадійною:

Дебет рахунку «Витрати на безнадійну (сумнівну) заборгованість»

Кредит рахунку «Рахунки до отримання».

Незважаючи на простоту й очевидність, цей метод має певні недоліки:

- важко встановити момент, коли заборгованість можна визначити безнадійною;

- часто цей метод призводить до порушення принципу відповідності доходів і витрат (тобто витрати визнаються пізніше, ніж доходи, з якими вони пов'язані);

- при застосуванні цього методу дебіторська заборгованість по рахунках в балансі не може бути оцінена за чистою вартістю реалізації.

Використана література [1, 3, 5, 6, 7, 9, 10]

Тема 5. Особливості обліку запасів у зарубіжних країнах

План

5.1. Поняття запасів.

5.2. Системи обліку запасів.

5.3. Відмінності в методах оцінки та списання запасів.

5.1. Поняття запасів.

Основні методологічні принципи оцінки, обліку та відображення у фінансовій звітності запасів викладені у МСБО 2 «Запаси», відповідно до якого **запаси** – це активи, які:

а) утримуються для продажу за умов звичайної господарської діяльності;

б) перебувають у процесі виробництва для такого продажу;

в) існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або наданні послуг.

Завданням обліку запасів є:

1) Визначення собівартості придбаних запасів;

2) Визначення вартості, за якою запаси можуть бути списані на витрати в результаті їх використання, споживання чи продажу;

3) Визначення вартості, за якою запаси мають бути відображені у Балансі на дату його складання.

Згідно МСБО 2, запаси повинні вимірюватися та відображатися в обліку і звітності за найменшим із двох показників: собівартістю або чистою вартістю реалізації.

До собівартості запасів включаються всі витрати на придбання (купівельна вартість, транспортування, мито), витрати на переробку та інші витрати, понесені під час доставки запасів до їх теперішнього місцезнаходження та приведення їх у теперішній стан. Торговельні знижки, компенсації і субсидії вираховуються при визначенні вартості придбання.

Із собівартості запасів виключаються і визнаються як витрати періоду, в якому вони відбулися:

- наднормативні суми відходів матеріалів, оплати праці або інших витрат;
- витрати на зберігання, крім витрат, що зумовлені виробничим процесом і є необхідними для наступного етапу виробництва;
- адміністративні накладні витрати, не пов'язані з доставкою запасів до їх теперішнього місця розташування та приведення у теперішній стан;
- витрати на продаж.

Витрати на придбання запасів складаються з ціни придбання, ввізного мита та інших податків, витрат на транспортування, навантаження і розвантаження та інших витрат безпосередньо пов'язаних з придбанням готової продукції, матеріалів та послуг.

Витрати на переробку запасів охоплюють витрати, прямо пов'язані з одиницями виробництва, наприклад оплата праці виробничого персоналу. Вони також включають систематичний розподіл постійних та змінних виробничих накладних витрат, що виникають при переробці матеріалів у готову продукцію.

Інші витрати включаються в собівартість запасів лише тією мірою, якою вони були понесені при доставці запасів до їх теперішнього місцезнаходження та приведення у теперішній стан. Наприклад невиробничі накладні витрати або витрати проектування продукції для конкретних клієнтів.

Змінні виробничі накладні витрати – це такі непрямі витрати на виробництво, які змінюються прямо пропорційно обсягу виробництва, такі як:

- витрати на допоміжні матеріали;
- непрямі витрати на оплату праці.

Постійні виробничі накладні витрати – це ті непрямі витрати на виробництво, які залишаються порівняно незмінними незалежно від обсягу виробництва (амортизація, утримання будівель і споруд, витрати на управління).

У тих випадках, коли запаси виявилися пошкодженими, частково чи повністю застарілими або ціна їх реалізації знизилася – застосовується практика часткового списання запасів нижче собівартості до чистої вартості реалізації, оскільки балансова вартість активу не повинна перевищувати суму, яка очікується від їх продажу або використання. Чиста вартість реалізації – це розрахункова ціна продажу, зменшена на розрахункові витрати, пов'язані із завершенням виробництва чи здійснення продажу.

Інститут присяжних бухгалтерів США зазначає, що первинною основою обліку матеріальних запасів є собівартість яка включає такі елементи:

- суму рахунки-фактури, за вирахуванням скидок при покупці;
- суму страхування товарів у дорозі;
- відповідні податки і тарифи.

В зарубіжній обліковій практиці існують три основні методи застосування правил найнижчої оцінки запасів:

1) поштучний метод - собівартість та ринкова вартість порівнюються для кожного окремого виду або одиниці запасів, в окремому випадку визначається менша величина, а потім ці цифри сумуються;

2) метод основних категорій запасів – порівнюються собівартість і ринкова вартість основних категорій запасів, по кожній з яких вибирається найменша величина, а потім ці величини складаються;

3) метод загальної величини запасів – всі запаси оцінюються за собівартістю і за ринковою вартістю, а потім менша величина береться для оцінки запасів.

5.2. Системи обліку запасів.

У зарубіжній практиці для обліку товарно-матеріальних запасів застосовуються дві системи обліку:

- *система постійного обліку;*
- *система періодичного обліку.*

Система постійного обліку запасів забезпечує даними про стан кожного виду запасів на кожний день облікового періоду. Вона передбачає ведення спеціального рахунка «Товарні запаси».

На дату оприбуткування запасів цей рахунок дебетується з урахуванням або без урахування знижки за дострокову оплату.

На цих рахунках у спеціальних реєстрах постійно протягом періоду відображається:

- кількість і вартість кожного придбання;
- кількість і вартість кожної реалізації;
- кількість і вартість запасів у наявності на будь-який момент часу.

Система постійного обліку запасів дає можливість визначити собівартість реалізованої продукції та кінцеве сальдо без проведення фізичної інвентаризації цінностей.

Собівартість реалізації визначають на кожну дату реалізації, а наприкінці місяця підраховують кінцеве сальдо.

Згідно з цією системою, кінцеве сальдо визначається за формулою (формула 5.1):

$$З_1 + Н - C_{рт} = З_2, \quad (5.1)$$

де $З_1$ – залишки товарів на початок звітного періоду;

$Н$ – надходження товарів упродовж звітного періоду;

$C_{рт}$ – собівартість реалізованих товарів;

$З_2$ – залишки товарів на кінець звітного періоду.

Перевагою цієї системи є забезпечення постійного контролю за:

- наявністю товарно-матеріальних цінностей;
- собівартістю реалізованих товарів.

Система постійного обліку запасів забезпечує відображення на рахунок «Товарні Запаси» реального стану запасів відповідно до проведених операцій. Рахунки «Повернення та уцінка придбаних товарів», а також

«Придбання товарів» за цією системою не використовуються, оскільки весь рух цінностей відбивається на рахунку «Товарні Запаси». Собівартість реалізованих товарів визначається в момент продажу, а не по закінченню місяця.

Система періодичного обліку не призначена для обліку інформації про кількість і собівартість запасів. За цієї системи придбання та продаж продукції за рахунком «Запаси» відображається не момент їх здійснення, а в кінці звітної періоду.

За цією системою спочатку розраховують кінцеве сальдо запасів, а потім визначають загальну собівартість реалізованих запасів за формулою

Собівартість реалізованих запасів = Собівартість товарів для реалізації – Кінцеві запаси

Собівартість товарів для реалізації = Сума початкових запасів + Вартість нетто-закупок

Вартість нетто-закупок = Вартість закупок + Транспортні витрати – Повернення та поправки закупок – Купівельні знижки

Періодична система вимагає фізичного перерахунку кінцевих запасів і визначення їхньої вартості. Закупки товарів, повернені товари, знижки, транспортні витрати обліковуються на тимчасових рахунках, а собівартість реалізованої продукції за звітний період розраховується в кінці звітної періоду об'єднанням тимчасових рахунків з рахунком «Запаси» формулою (формула 5.2):

$$Z_1 + H - Z_2 = C_{pt} \quad (5.2)$$

де Z_1 – залишки товарів на початок звітної періоду;

H – надходження товарів упродовж звітної періоду;

C_{pt} – собівартість реалізованих товарів;

Z_2 – залишки товарів на кінець звітної періоду.

Недоліками цієї системи є необхідність проведення інвентаризації кожного звітної періоду, а також те, що протягом періоду невідомими залишаються залишки запасів у собівартість реалізованих товарів, що звужує контрольні та управлінські можливості обліку.

5.3. Відмінності в методах оцінки та списання запасів.

Облікова політика західних компаній базується на припущенні, що надходження та продаж запасів – це потік вартостей, а не потік фізичних одиниць. Існує декілька загальноприйнятих методів оцінки кінцевих запасів і відповідно величини, яка списується на собівартість реалізованої продукції або на виробництво.

МСБО 2 «Запаси» допускає використання таких методів визначення вартості ТМЗ:

1. Метод суцільної ідентифікації (specific identification method) – метод оцінки запасів, за якого кожна одиниця запасів ототожнюється з її фактичними витратами. Вимагає спеціального кодування кожної партії придбаних запасів і їх окремого зберігання. Вартість реалізованих запасів, а також їх залишок на кінець періоду визначається за цінами конкретних

партій, тобто за їх фактичними цінами. Але він не набув широкого розповсюдження через незручності, пов'язані з необхідністю мати достатні складські площі для конкретного зберігання кожної партії. Даний метод виправдовує себе при організації обліку коштовних товарів, вартість окремих одиниць яких суттєво відрізняється від інших (облік нерухомості, автомобілів, дорогоцінних виробів, тобто товарів з високою ціною і в малій кількості).

2. Метод списання перших надходжень FIFO (first — in -first — out). Базується на припущенні, що одиниці запасів, які надійшли першими, першими і відпускаються. При використанні даного методу у Звіті про прибутки та збитки собівартість реалізованих товарів перебуває під впливом цін, що склалися на початок періоду (вартість початкових залишків і перших надходжень). Тому собівартість реалізованих товарів, вказана у Звіті про прибутки та збитки на підставі методу ФІФО може не відповідати собівартості товарів, що знаходяться у компанії для продажу. У балансі ж залишки запасів на кінець періоду відображають їх вартість за цінами останніх придбань, тобто реальну вартість ТМЗ на дату складання балансу. Отже, на фінансовій звітності наслідки застосування даного методу відбиваються залежно від того, наскільки протягом облікового періоду змінилися ціни.

Слід зауважити, що використання методу ФІФО в періодичній системі обліку запасів дасть такі самі результати стосовно вартості кінцевого залишку запасів і вартості реалізованої продукції, що й у постійній системі обліку.

3. Метод середньої вартості (average cost method) припускає, що собівартість одиниці реалізованої продукції чи кінцевих запасів має однакову вартість – середньозважену вартість.

У періодичній системі обліку запасів середньозважена вартість одиниці запасів розраховується в кінці звітного періоду за формулою (формула 3)

Середньозважена вартість одиниці продукції = $\frac{\text{Вартість продукції, наявної для продажу}}{\text{Кількість продукції, наявної для продажу}}$

У постійній системі обліку запасів даний метод має особливості, зумовлені тим, що середньозважена вартість одиниці запасів стає ковзаючою середньозваженою вартістю одиниці запасів. Це означає, що середньозважена вартість одиниці запасів розраховується після кожного придбання товарів шляхом ділення вартості продукції, наявної для продажу, на кількість продукції, наявної для продажу. Розрахована середньозважена вартість одиниці запасів потім використовується для визначення вартості реалізованих товарів доти, доки не придбано нові партії продукції.

Недоліком даного методу є те, що він не відображає динаміку цін протягом звітного періоду та їх тенденцію.

Методи оцінки запасів і визначення собівартості їх реалізації призводять до різних результатів, що має певні наслідки у фінансовій звітності і впливає на величину прибутку. Тому в багатьох країнах держава регулює застосування методів оцінки запасів.

У бухгалтерській практиці відповідно до МСБО 2 «Запаси» дозволено використовувати такі два методи оцінки запасів, якщо їх результати приблизно дорівнюють собівартості:

стандартні витрати враховують нормативні рівні використання основних і допоміжних матеріалів, праці, а також економічної і виробничої потужності;

- метод роздрібних цін застосовується підприємствами роздрібною торгівлі для оцінки великої кількості одиниць запасів, що швидко змінюються і забезпечують однакову норму прибутку та для яких неможливо застосовувати інші методи визначення собівартості. За цим методом собівартість запасів визначається шляхом зменшення вартості їх продажу на відповідний відсоток валового прибутку. Застосований відсоток ураховує запаси, які були оцінені нижче початкової ціни продажу. Для кожного відділу роздрібною торгівлі часто використовують середній відсоток.

За загальноприйнятою практикою, підприємству не дозволяється вільний перехід від одного методу оцінки ТМЗ до іншого.

Порівняння різних методів оцінювання виробничих запасів при їх вибутті дає підстави обґрунтувати такі аспекти:

- найменш ризикованим і найпростішим для використання є середньозважений метод оцінки запасів, але при цьому ускладнюється система розрахунків і послаблюється контроль за правильністю списання матеріалів на витрати виробництва;

- самим логічним і обґрунтованим необхідно вважати оцінку матеріалів за методом FIFO. Це пояснюється тим, що на практиці в більшості випадків доцільніше витрачати спочатку ті запаси, які надійшли раніше (інакше вони можуть просто зіпсуватися, що призведе до фактичних збитків підприємства).

- при відносно стабільній економічній ситуації вибір методу оцінки виробничих запасів при їх вибутті не має особливого значення. Вибір методу суттєво впливає при змінах цін на матеріальні цінності. У всіх випадках, чим швидше виробничі запаси, що надійшли, відпускаються у виробництво, тим меншою буде різниця в їх оцінці при застосуванні того чи іншого способу;

- підприємство повинно будувати свою господарську і облікову політику таким чином, щоб запаси матеріалів на складах підприємства були обґрунтовано мінімальними. В цих умовах можна уникнути особливих складностей, пов'язаних з оцінкою вибуття запасів;

- у всіх випадках недоліки можуть бути в умовах будь якого із способів оцінки запасів.

Використана література [1, 3, 5, 6, 7, 9, 10]

Тема 6. Зарубіжна практика обліку основних засобів та інших необоротних активів

План

6.1. Сутність, класифікація та оцінка необоротних (довгострокових) активів.

6.2. Методи нарахування амортизації основних засобів.

6.3. Облік надходження і вибуття основних засобів.

6.4. Особливості відображення в обліку нематеріальних активів.

6.5. Облік природних ресурсів.

6.1. Сутність, класифікація та оцінка необоротних (довгострокових) активів.

Довгострокові активи – це активи, що використовуються у діяльності підприємства і не призначені для перепродажу; мають термін корисного використання більше одного року.

Активи відносять до довгострокових за умови їх відповідності двом ознакам:

1) *мета утримання* – для використання в діяльності підприємства, а не для перепродажу; Згідно МСБО 16 «Основні засоби» метою утримання довгострокових активів має бути використання у виробництві або постачанні товарів і наданні послуг, надання в оренду іншим особам або використання для адміністративних цілей;

2) *термін корисного використання* – більше одного року з розподілом вартості активів упродовж цього періоду.

Довгострокові активи класифікуються за різними ознаками:

1. За ознакою матеріальності:

- *матеріальні активи* мають фізичну, матеріальну форму. Земля є матеріальним активом і, оскільки термін її використання не обмежений, - це єдиний матеріальний актив, що не підлягає амортизації.

Будівлі, споруди, устаткування, офісне обладнання підлягають амортизації. У західній обліковій практиці їх ще називають поза оборотними або постійними активами, що приблизно означає «основні засоби». На відміну від вітчизняної практики, у Балансах західних компаній не виділяється стаття «Основні засоби». У фінансовій звітності довгострокові матеріальні активи відображаються як матеріальні основні фонди або основні виробничі фонди;

- *нематеріальні активи* використовуються у діяльності підприємства, але не мають фізичної матеріальної форми і в той же час не є поточними активами. Вони класифікуються за своїми ознаками, але у Балансі, як правило, відображаються без поділу на підгрупи. Нерідко окремо виділяються торгові марки та гудвіл.

2. За ознакою амортизації:

- необоротні активи, що амортизуються (основні засоби, нематеріальні активи, природні ресурси);

- необоротні активи, що не амортизуються (земля).

3. За ознакою відтворення:

- ті, що відтворюються (основні засоби, нематеріальні активи, земля);
- ті, що не відтворюються (природні ресурси).

Згідно з МСБО 16 «Основні засоби», основні засоби поділяються на класи:

- земля;
- будівлі;
- машини й устаткування;
- кораблі;
- літаки;
- автотранспорт;
- меблі та приладдя;
- офісне обладнання.

У *Швейцарії* необоротні активи в балансі об'єднані в одну групу – основні засоби;

В *Німеччині* основний капітал і фінансові активи;

В *Єгипті* - основний (основні засоби), моральний (нематеріальні активи) та ресурсний капітал (природні багатства).

У *Польщі* необоротні активи балансі підприємства представлені матеріальними та нематеріальними активами.

Довгострокові активи відображаються в обліку за їх первісною (історичною) вартістю.

У первісну вартість довгострокових активів включають:

- купівельну вартість за вирахуванням одержаних знижок;
- митні збори;
- первісні витрати на доставку та розвантаження;
- витрати на встановлення;
- витрати по доведенню основних засобів до робочого стану.

Витрати, що входять до складу первісної вартості, мають бути обґрунтованими і необхідними. Так, у разі придбання основних засобів у несправному стані, вартість ремонту може бути включена у первісну вартість. Якщо ж пошкодження відбулося під час розвантаження, то на вартість ремонту не слід збільшувати фактичну собівартість основних засобів, вона має бути віднесена до поточних витрат.

Оцінка та облік окремих видів довгострокових активів мають свої особливості:

Земля. У первісну вартість землі включають: купівельну вартість; комісійні, сплачені агентам з торгівлі нерухомістю, податки при придбанні, гонорар адвокатам, витрати на підготовку землі до будівництва (дренажні роботи, знесення старих будівель, вирівнювання). Що ж стосується благоустрою землі, як наприклад, під'їзні шляхи, автостоянки та огорожі, то вони мають обмежений термін використання, тому підлягають амортизації і обліковуються не на рахунку «Земля», а окремо.

Будівлі і споруди. При придбанні будівель їх первісна вартість формується за загальною схемою. При їх самостійному будівництві, окрім

прямих витрат матеріалів і праці, частки непрямих витрат, до первісної вартості звичайно включають оплату роботи архітектора та інших спеціалістів, вартість ліцензії на будівництво тощо.

Обладнання та устаткування. Його первісна вартість звичайно містить купівельну вартість за рахунком-фактурою, витрати на встановлення і монтаж, проведення контрольних випробувань тощо. Обладнання та устаткування підлягає амортизації.

Після первісного визнання основних засобів їх подальший облік може здійснюватися, згідно з МСБО 16, за однією з двох моделей:

1) за моделлю собівартості, згідно з якою основні засоби відображаються в обліку за собівартістю за вирахуванням накопиченої амортизації та збитків від зменшення корисності;

2) за моделлю переоцінки, що передбачає відображення в обліку основних засобів за переоціненою вартістю, яка відповідає їхній справедливій вартості за вирахуванням накопиченої амортизації та збитків від зменшення корисності.

У випадку застосування моделі переоцінки, переоцінку потрібно здійснювати настільки регулярно, щоб залишкова вартість суттєво не відрізнялась від справедливої вартості на дату балансу.

6.2. Методи нарахування амортизації основних засобів.

Процес визначення частки собівартості об'єкта основних засобів, яка включається у витрати протягом усього запланованого строку служби об'єкта основних засобів, називається *амортизацією*.

Розмір амортизації окремих об'єктів основних засобів визначається такими показниками:

- фактична первісна вартість;
- визначена ліквідаційна вартість;
- визначений строк корисного використання;
- метод амортизації.

Первісна (купівельна вартість) – сума всіх грошових витрат на придбання, доставку й монтаж основних засобів;

Ліквідаційна вартість – це частина купівельної вартості, яку власник активу планує повернути по закінченню визначеного строку корисного використання цього активу, вона залежить не тільки від стану активу, а й від ринку збуту.

Строк корисної експлуатації об'єкта визначають, виходячи з очікуваної корисності його для підприємства. При цьому враховуються різні фактори: стан об'єкта, політика компанії щодо ремонтів та обслуговування, технологічні зміни, кліматичні умови.

У світовій практиці застосовуються такі методи нарахування амортизації:

- метод прямолінійного списання;
- виробничий метод;
- метод суми років;

- метод зменшення залишку.

Метод прямолінійного списання полягає в тому, що витратами поточного періоду визнається завжди однакова частина первісної вартості активу (за вирахуванням визначеної ліквідаційної вартості) протягом всього строку корисної експлуатації цього активу.

Річна сума нарахованої амортизації визначається за формулою (формула 6.1):

Первісна вартість – ліквідаційна вартість / термін корисної експлуатації (6.1)

Даний метод простий, стабільний і послідовний. Його доцільно застосовувати при рівномірній експлуатації активу з року в рік.

При цьому:

- сума нарахованої амортизації, що відноситься на витрати, є постійною для кожного облікового періоду;
- накопичена амортизація збільшується рівномірно;
- балансова вартість активу рівномірно зменшується до ліквідаційної вартості.

Необхідно відзначити, що в багатьох країнах Західної Європи (наприклад у Франції) при розрахунку амортизації нехтують очікуваною ліквідаційною вартістю об'єктів основних засобів.

Виробничий метод амортизації базується на припущенні, що амортизація є виключно результатом експлуатації, а не плин timer часу. Цей метод застосовується, як правило, для активної частини основних засобів, які експлуатуються нерівномірно. Для цих видів активів сума амортизації визначається на підставі даних про їх виробіток. Тому для визначення суми амортизації необхідно мати дані про оціночний сумарний виробіток за весь строк корисного використання і виробіток у конкретному періоді. Виробіток може бути виражений в одиницях виробленої продукції або у годинах роботи.

Норма амортизації підраховується у такий спосіб (формула 6.2):

$$\text{Ставка амортизації} = \frac{\text{первин.варт.} - \text{ліквід.варт.}}{\text{кільк.прод. до випуску}} \quad \text{протягом строку експлуатації} \quad (6.2)$$

Сума амортизації визначається за формулою (формула 6.3):

$$\begin{aligned} & \text{Норма амортизації} * \text{Оціночна кількість одиниць продукції} = \\ & = \text{Сума витрат на (або годин роботи) амортизацію} \quad (6.3) \end{aligned}$$

Сума амортизації за звітний період визначається множенням кількості випущеної продукції на ставку амортизації.

Застосування даного методу вважається доцільним, якщо економічна корисність активу зменшується через експлуатацію його у підприємницькій діяльності. Але на практиці важко встановити конкретну кількість продукції, яка буде вироблена, або кількість відпрацьованих годин протягом певного періоду, тому виробничий метод не знаходить широкого застосування.

Метод суми років полягає в тому, що для підрахунку суми амортизації за обліковий період вартість активу, що підлягає списанню, множиться на

коефіцієнт суми років (формула 6.4):

$$(Первісна\ вартість - Ліквідаційна\ вартість) * Кумулятивний\ коефіцієнт \quad (6.4)$$

Коефіцієнт кумулятивний визначається як дріб, чисельник якого дорівнює сумі періодів експлуатації, що залишилися, плюс один – поточний, а знаменник – сумі порядкових номерів періодів експлуатації активу починаючи з першого до останнього, тобто $1+2+\dots+n$. В кожному обліковому періоді чисельник цього дробу зменшується на одиницю.

За даним методом більша сума амортизації нараховується у перший рік експлуатації, вона рівномірно зменшується впродовж наступних облікових періодів. Він сприяє процесу оновлення довгострокових активів. У перші роки експлуатації актив є технічно і фізично новим і може принести більший дохід, ніж у наступні роки, тому доцільно в ці роки більшу частину його первісної вартості відносити на поточні витрати. Застосування даного методу виправдано для активів, яким властивий швидкий моральний знос.

Метод зменшення залишку суть даного методу полягає в тому, що норма амортизації із метода прямолінійного списання застосовується до залишкової вартості активу. Нерідко використовується подвійна норма амортизації і тоді цей метод називається методом подвійного зменшення залишку (формула 6.5).

$$2 * \text{Норма амортизації} * \text{залишкова вартість} \quad (6.5)$$

Ліквідаційна вартість в даний розрахунок не входить. Її величина необхідна лише для розрахунку зносу за останній рік.

В США прийнято єдиний коефіцієнт прискореної амортизації – 2,0

У Франції, наприклад, застосовують три рівні коефіцієнтів прискореної амортизації – залежно від строку служби основних засобів:

- 1,5, якщо строк експлуатації 3-4 роки;
- 2,0, якщо строк експлуатації 5-6 років;
- 2,5 якщо строк експлуатації понад 6 років.

Таким чином, прискорена амортизація розраховується через застосування норм прискореної амортизації до залишкової вартості об'єкта основних засобів на початок року.

Перелік основних засобів, щодо яких застосовується прискорена амортизація, встановлюється законодавчо. Це, здебільшого, активна частина основних засобів (машини, обладнання, засоби і т.д.).

Нараховані суми амортизації відображаються в обліку, як витрати підприємства, з одного боку, і як накопичена амортизація (знос), з іншого боку.

В зарубіжній практиці рахунок «Амортизація основних засобів» ведеться до кожної класифікаційної групи основних засобів: «Амортизація устаткування», «Амортизація транспортних засобів», «Амортизація будинків» тощо.

6.3. Облік надходження і вибуття основних засобів.

Основні шляхи надходження основних засобів на підприємство – це:

1. *Купівля основних засобів* - може здійснювати як за грошові кошти, так і у кредит. При придбанні основних засобів за грошові кошти собівартість об'єкта визначається сумою витрат на його придбання. У випадку придбання об'єкта в кредит, відсотки за кредит, не включаються до собівартості цього об'єкта, а відносяться на витрати. У випадку, коли підприємство одночасно придбаває декілька видів основних засобів загальна сума витрат на придбання основних засобів розподіляється між ними.

2. *Обмін основних засобів*. Оцінка основних засобів, придбаних в результаті обміну, залежить від того обмінювались вони на подібні або неподібні активи

Подібні об'єкти – об'єкти основних засобів, які:

- виконують подібну функцію в такому ж самому виді діяльності;
- мають подібну справедливую вартість.

3. *Створення основних засобів власними силами*.

Оцінка основних засобів, створених власними силами, здійснюється з використанням тих самих принципів, що і при їх придбанні. У випадку, коли підприємство виготовляє аналогічні об'єкти для продажу, їх собівартість визначається відповідно до МСБО 2 «Запаси».

Надходження основних засобів, виготовлених власними силами, відображають в обліку наступним чином:

Дт «Основні засоби»

Кт «Виробництво» або «Готова продукція»

Собівартість основних засобів, збудованих власними силами, відображається в обліку записом:

Дт «Основні засоби»

Кт «Незавершене капітальне будівництво»

4. *Безкоштовне отримання основних засобів*.

Активи, отримані в результаті дарування, оцінюються за справедливою вартістю, визначеною експертним шляхом або на підставі документів про передачу.

В процесі використання основних засобів підприємство несе витрати, пов'язані з:

- ремонтом та технічним обслуговуванням;
- добудовою або дообладнанням;
- модернізацією та заміною значних частин (компонентів).

Витрати на поточний ремонт і обслуговування основних засобів, списують на витрати звітного періоду:

Дт «Витрати на ремонт та обслуговування»

Кт «Матеріали», «Нарахована зарплата» та інші

Основні засоби вибувають із експлуатації в результаті їх реалізації або внаслідок відсутності будь-якої економічної вигоди від їх подальшого використання.

При вибутті основних засобів з експлуатації в результаті їх реалізації

або внаслідок відсутності будь-якої економічної вигоди від їх подальшого використання.

При вибутті основних засобів з експлуатації припиняється нарахування їх амортизації. Основні засоби списуються за їх первісною вартістю, яка розкладається на суму накопиченої амортизації та залишкову вартість. При чому на суму амортизації робиться запис:

Дебет рахунка «Накопичена амортизація»

Кредит рахунка «Основні засоби».

Списання залишкової вартості відображається записом:

Дебет рахунка «Збитки від вибуття основних засобів»

Кредит рахунка «Основні засоби».

Реалізація основних засобів за ціною, що перевищує залишкову вартість об'єкта, відображається наступним чином:

Дебет рахунка «Накопичена амортизація»

Кредит рахунка «Прибуток від реалізації основних засобів»

Кредит рахунка «Основні засоби».

Фінансовий результат від списання основних засобів розраховують як різницю між балансовою вартістю об'єкта та очікуваною сумою надходження від його ліквідації або продажу. Витрати на демонтаж основних засобів розглядаються як зменшення надходжень і призводять до збільшення збитку.

Прибуток або збиток від вибуття основних засобів відображають у Звіті про прибутки та збитки у складі інших доходів або витрат звичайної діяльності. У випадку, коли причиною списання основних засобів була надзвичайна подія, суму прибутку або збитку відображають як фінансовий результат від надзвичайних подій.

У разі, якщо об'єкт основних засобів вибуває з експлуатації та зберігається для продажу, його відображають за балансовою вартістю на дату вибуття з використання. При цьому не рідше ніж на кінець кожного звітного року слід перевіряти такий об'єкт щодо можливого зменшення його корисності.

6.4. Особливості відображення в обліку нематеріальних активів.

Відповідно до МСБО 38 «Нематеріальні активи», *нематеріальний актив* – це немонетарний актив, який можна ідентифікувати без фізичної субстанції, що утримується для використання у виробництві чи постачанні товарів або послуг, а також для передачі в оренду іншим сторонам чи для адміністративних цілей.

Нематеріальні активи обліковуються за вартістю придбання (собівартістю). Деякі матеріальні активи, такі як гудвіл або торгові марки, можуть купуватися за незначну суму або безоплатно. Хоча вони можуть мати велику цінність і бути необхідними для прибуткової діяльності, вони не повинні відображатися у Балансі, якщо тільки не були придбані в іншій стороні за ціною встановленою на ринку.

Клас нематеріальних активів – це група об'єктів, подібних за

характером і способом використання в діяльності підприємства.

До нематеріальних активів належать:

- торгові марки;
- заголовки та назви видань;
- комп'ютерне програмне забезпечення;
- ліцензії та франшизи;
- авторські права, патенти та інші права промислової власності.

Нематеріальні активи мають обмежений строк корисної експлуатації, однак досить рідко – ліквідаційну вартість. Обмеженість строку корисного використання нематеріальних активів обмежується тим, що права і привілеї, які підвищують дохід їхнього власника, закінчуються або втрачаються. Тому необхідно його амортизувати. МСБО 38 містить загальне припущення, що строк корисного використання нематеріальних активів, як правило не перевищує 20 років. Амортизація нематеріальних активів може нараховуватись будь-яким методом, який відображає дійсне зменшення їхньої економічної корисності (найчастіше застосовується прямолінійний метод).

Нематеріальні активи, по яких не можливо встановити термін корисного використання, такі як патенти і авторські права, мають бути списані через нарахування амортизації протягом терміну їх корисного використання.

Існує два варіанта відображення амортизації не матеріальних активів (є найпоширенішим в США):

1) пряме списання з рахунка нематеріальних активів:

Дебет рахунка «Витрати на амортизацію»

Кредит рахунка «Нематеріальний актив» - (вказується конкретний вид нематеріального активу);

2) використання коригуючого рахунка «Накопичена амортизація»:

Дебет рахунка «Витрати на амортизацію»

Кредит рахунка «Накопичена амортизація».

Деякі нематеріальні активи, такі, як грошові знаки, не мають встановленого обмеження терміну корисного використання. Тому вони не амортизуються, а щорічно тестуються на знецінення. Якщо внутрішні або зовнішні фактори вказують на те, що актив знецінився, тобто його відновлювальна вартість стала меншою за балансову, то різниця між балансовою вартістю і відновлювальною відноситься на витрати поточного періоду.

6.5. Облік природних ресурсів.

Природні ресурси (вугілля, нафта, газ, мінеральні копалини, ліс) називають *виснажуваними активами*, оскільки вони виснажуються в процесі використання.

У Балансі природні ресурси відображаються у розділі довгострокових активів окремими статтями: «Ділянки лісу», «Родовища вугілля та газу», «Кладовища корисних копалин» тощо.

Характерною рисою природних ресурсів є те, що при видобутку вони перетворюються на запаси продукції, призначеної для реалізації.

На момент купівлі чи виявлення природні ресурси відображають в обліку згідно з принципом собівартості, яка, крім вартості придбання містить витрати, пов'язані з розробкою. Протягом експлуатації природного ресурсу його первісна вартість згідно з принципом відповідності має розподілятися між обліковими періодами, в яких використання цього природного ресурсу сприяло отриманню доходу. Загальноприйнятим вважається метод списання вартості природного ресурсу пропорційно обсягу виробництва продукції. Такий метод сприяє найбільш точному зіставленню доходів і витрат, пов'язаних з природними ресурсами.

В міру видобутку корисних копалин або вирубки лісу природні ресурси виснажуються. Термін «виснаження» використовується не тільки для опису використання природних ресурсів, а також для пропорційного розподілу вартості природного ресурсу на одиницю продукції, що була з нього отримана. Первісна вартість (за мінусом ліквідаційної, яка практично не встановлюється) розподіляється на частини, що визнаються поточними витратами у відповідних облікових періодах протягом всього строку експлуатації цього ресурсу. В обліку це відображається таким бухгалтерським проведенням:

Дебет рахунка «Витрати на виснаження»

Кредит рахунка «Накопичене виснаження».

При застосуванні методу списання вартості пропорційно обсягу виробництва продукції, сума витрат на виснаження визначається способом, подібним до виробничого методу нарахування амортизації. Для її підрахунку необхідно:

- 1) приблизно оцінити кількість одиниць обсягу природного ресурсу;
- 2) розрахувати вартість виснаження на одиницю продукції, що відповідає відношенню вартості природного ресурсу до кількості одиниць його обсягу.

Витрати на виснаження, що мають бути нараховані за поточний період, визначаються наступним чином (формула 6.6):

$$\text{Витрати на виснаження} = \text{Вартість виснаження на одиницю продукції} *$$

$$* \text{Кількість одиниць обсягу природного ресурсу} \quad (6.6)$$

Якщо природний ресурс видобувається в одному році, а продається у наступному році, то в такому випадку витрати на виснаження будуть визнаватися тільки у тому році, в якому відбувається його продаж. Непродана частина природних ресурсів розглядається як запаси.

Затрати на розвідку та розробку нафтових та газових сховищ можуть обліковуватися двома способами:

- 1) *собівартості успішних робіт* – при цьому способі капіталізуються витрати тільки на успішні геологорозвідувальні роботи, в результаті яких було здійснено промислові корисні копалини. Витрати ж, пов'язані з неуспішними геологорозвідувальними роботами, списуються як

витрати поточного періоду.

2) *повної вартості* – всі витрати, включаючи на пусті свердловини, обліковуються як актив, тобто капіталізуються, а виснаження по ньому нараховується протягом очікуваного терміну використання природних ресурсів. Застосування цього методу виправдовується тим, що витрати на буріння пустих свердловин є частиною загальних витрат на систематичну розробку нафтових шпар і тому їх можна вважати частиною вартості продуктивних свердловин.

Використана література [1, 3, 5, 6, 7, 9, 10]

Тема 7. Зарубіжна практика обліку поточних та довгострокових зобов'язань

План

- 7.1. Поняття, класифікація та оцінка зобов'язань.**
- 7.2. Облік короткострокових зобов'язань.**
- 7.3. Облік довгострокових позик.**
- 7.4. Облік забезпечень.**

7.1. Поняття, класифікація та оцінка зобов'язань.

Зобов'язання – це заборгованість підприємства іншим підприємствам, організаціям та особам, яка виникає внаслідок здійснення фірмою різних угод. Заборгованість передбачає сплату в майбутньому грошима, товарами або іншими послугами.

Заборгованість зветься ще пасивами підприємства. Кредиторська заборгованість - це залучені засоби, які формують частину активів.

Заборгованість поділяється на:

- короткострокову (поточні пасиви);
- довгострокову.

Короткострокові зобов'язання (або кредиторська заборгованість) включають в себе борги, які мають бути погашені на протязі року або одного господарського циклу незалежно від його тривалості.

Менеджери, інвестори, кредитори приділяють велику вагу показникам фінансового стану, зв'язаних з поточними пасивами, а саме:

- показнику поточної платоспроможності;
- чистому (капіталу).

Загальним правилом є те, що зобов'язання реєструється в обліку тільки тоді, коли по ньому виникає заборгованість. Зобов'язання, які підлягають виконанню, але будуть виконанні в майбутньому, не є заборгованість і не відображаються в обліку (наприклад, зобов'язання фірми виплачувати 30 тис. дол. в рік, тому чи іншому працівнику.)

Оцінка зобов'язань. Кредиторська заборгованість (зобов'язання)

оцінюються сумою грошей, необхідних для сплати боргу, або вартістю товарів і послуг, які необхідно надати для погашення боргу.

Для більшості зобов'язань сума боргу відома, крім тих випадків, коли вона має бути розрахована (наприклад, зобов'язання по гарантійному обслуговуванню запчастинами).

В залежності від порядку визначення сум заборгованості всі зобов'язання поділяються на:

- фактичні;
- оцінюючі або умовні.

Фактичні зобов'язання включають в себе заборгованість по рахунках постачальників, векселям виданим, дивідендам до сплати, податку з продаж, акцизним зборам, нарахованій заробітній платі, по одержаних авансах, по поточній частині довгострокових зобов'язань.

Характерною рисою фактичних зобов'язань є знання фактичної суми заборгованості. Фактичні зобов'язання виникають на основі договору, контракту або законодавства.

Оцінюючі – це такі зобов'язання, точна сума яких не може бути визначена до настання певної дати.

До них відноситься заборгованість по податку на прибутки, на майно, гарантійні зобов'язання, заборгованість по оплаті відпусток.

Якщо умовні зобов'язання обґрунтовані (доказана їх можливість), а також обґрунтована (оцінена) їх сума, вони повинні відобразитись в обліку. (Резерви). Коли ж тільки обґрунтована їх можливість, але сума невідома – про них відзначають в пояснювальній записці до фінансового звіту.

7.2. Облік короткострокових зобов'язань.

Короткострокові (поточні) зобов'язання – це зобов'язання, які мають бути погашені в процесі одного операційного циклу діяльності підприємства або протягом одного фінансового року після дати складання Балансу.

Види короткострокових (поточних) зобов'язань:

- заборгованість за придбані, але не сплачені товарно-матеріальні цінності і послуги;
- короткострокові позики банку і поточна частина довгострокових позик;
- нараховані зобов'язання по заробітній платі, податках, відсотках тощо;
- дивіденди до сплати;
- одержані аванси.

Для обліку заборгованості перед постачальниками за придбані, але не сплачені товарно-матеріальні цінності та послуги серед значної кількості розрахункових рахунків використовується реальний, балансовий, пасивний рахунок *«Рахунки, до сплати»*. При виникненні заборгованості перед постачальниками рахунок кореспондує, як правило, з матеріальними рахунками, а при погашенні — з рахунком *«Грошові кошти»*. Так, придбання товарів у кредит відображається:

1) за системою постійного обліку запасів:

Дебет рахунка «Запаси» 1200

Кредит рахунка «Рахунки до сплати» 1200

2) за системою періодичного обліку запасів:

Дебет рахунка «Витрати на придбання запасів» 1200

Кредит рахунка «Рахунки до сплати» 1200

При погашенні заборгованості перед постачальниками складається бухгалтерський запис:

Дебет рахунка «Рахунки до сплати» 1200

Кредит рахунка «Грошові кошти» 1200

Якщо у процесі придбання товарно-матеріальних цінностей мають місце випадки їх повернення постачальнику, або надання постачальниками комерційних знижок, то в обліку використовується рахунок «Повернення запасів і знижки». Він є регулюючим, контрактивним до рахунків «Запаси» (при постійній системі обліку запасів) або «Витрати на придбання запасів» (при періодичній системі обліку запасів) рахунком. На суму повернених постачальникам товарно-матеріальних цінностей або отриманих від них комерційних знижок в обліку складається бухгалтерське проведення:

Дебет рахунка «Рахунки до сплати»

Кредит рахунка «Повернення запасів та знижки».

Облік заборгованості по векселях виданим

Розрахунки з постачальниками, а також з банками підприємства можуть здійснювати за допомогою векселів.

Вексель як засіб платежу і засіб кредитування.

Для обліку розрахунків з кредиторами на вексельній основі застосовують рахунок «Векселі видані». Цей рахунок пасивний, розрахунковий.

Як правило, підприємства-боржники платять по векселям, крім номінальної вартості, проценти за відстрочку платежів. Для підприємства-боржника % по векселям становлять фінансові витрати.

Погашення заборгованості постачальникам за допомогою векселя відображається записом:

Дебет рахунка «Рахунки до сплати»

Кредит рахунка «Векселі до сплати».

Після оплати векселя складаються бухгалтерські записи:

1) на основну вартість векселя

Дебет рахунка «Векселі до сплати»

Кредит рахунка «Грошові кошти»;

2) на суму відсотків по векселю

Дебет рахунка «Витрати на сплату відсотків»

Кредит рахунка «Грошові кошти»

Облік заробітної плати та зобов'язання по заробітній платі

Заборгованість по заробітній платі і пов'язаних з нею додаткових пільгах робітникам та службовцям є значною частиною короткострокової заборгованості (зобов'язань).

Порядок визнання та розкриття інформації про виплати працівникам регламентується МСБО 19 «Виплати працівникам». Цей стандарт вимагає від підприємства визнання:

- зобов'язань, якщо працівник надав послугу в обмін на виплати, що підлягають сплаті в майбутньому;
- витрат, якщо підприємство отримує економічну вигоду внаслідок послуги, яку надає працівник.

В бухгалтерському обліку відображається чотири види зобов'язань, пов'язаних з оплатою праці:

- 1)заборгованість з оплати праці;
- 2)заборгованість по податках, що утримуються із заробітної плати;
- 3)заборгованість по інших утриманнях із заробітної плати;
- 4)заборгованість по відрахуваннях, пов'язаних із заробітною платою, які сплачуються роботодавцем.

В зарубіжних країнах застосовують (практикують) оплату праці *почасову і відрядну*.

Для обліку витрат з оплати праці і зобов'язань, які має фірма до моменту її виплати, використовуються рахунки «*Витрати на оплату праці*» та «*Заробітна плата до сплати*». Але на відміну від вітчизняної облікової практики, бухгалтерські записи з нарахування заробітної плати ніколи не обмежуються цими двома рахунками, тому що на рахунок «Витрати на оплату праці» відображається повна сума витрат, пов'язаних з використанням найманої сили. Це заборгованість безпосередньо персоналу з оплати праці, а також заборгованість по податках, утриманих із заробітної плати та по інших утриманнях. Отже, бухгалтери зарубіжних фірм на рахунок «Заробітна плата до сплати» відображають суму, яка залишилася після всіх відрахувань і підлягає сплаті працівникам.

Рахунок «*Заробітна плата до сплати*» є реальним, балансовим, пасивним рахунком, по кредиту якого відображається виникнення зобов'язань з оплати праці при її нарахуванні, а по дебету — їх погашення при виплаті заробітної плати.

На суму нарахованої заробітної плати і утримань з неї на рахунках бухгалтерського обліку відображаються записи:

<i>Дебет рахунка «Витрати на оплату праці»</i>	<i>10000</i>
<i>Кредит рахунка «Прибутковий податок до сплати»</i>	<i>2000</i>
<i>Кредит рахунка «Утримання на обов'язкове соціальне страхування до сплати»</i>	<i>750</i>
<i>Кредит рахунка «Профспілкові внески до сплати»</i>	<i>50</i>
<i>Кредит рахунка «Заробітна плата до сплати»</i>	<i>7200</i>

Погашення заборгованості перед персоналом здійснюється шляхом зарахування заробітної плати на банківські рахунки персоналу. При цьому складається бухгалтерський запис:

Дебет рахунка «Заробітна плата до сплати» 7200

Кредит рахунка «Грошові кошти» 7200

Крім зобов'язань щодо працівників, у роботодавця існують також інші зобов'язання, безпосередньо пов'язані з оплатою праці персоналу. Ці зобов'язання обумовлені відповідними федеральними законами (наприклад, про обов'язкове соціальне страхування) та контрактними обов'язками {відрахування профспілковим органам та пенсійні програми). Деякі з цих зобов'язань утримуються із заробітної плати працівників і перераховуються до відповідних органів, а деякі мають бути оплачені роботодавцем і становлять додаткові витрати фірми.

Утримання із заробітної плати регулюються законодавством кожної країни. Так, наприклад, у США із заробітної плати працівників здійснюються обов'язкові і добровільні утримання.

Утримання із заробітної плати працівників						
Обов'язкові (згідно з федеральними законами чи законами штату)			Добровільні — для особливих цілей (за дорученнями працівників)			
податок на особистий прибуток громадян	утримання на обов'язкове соціальне страхування	профспілкові внески	страхування життя	медичне страхування	внески до ощадних фондів	погашення позик та ін.

Рисунок 7.1 – Види утримань із заробітної плати працівників

Із заробітної плати працівників також можуть здійснюватися утримання на добровільній основі. Це внески на додаткове пенсійне забезпечення, до ощадних фондів, на страхування, погашення кредитів та ін. Ці утримання здійснюються за дорученнями працівників. Профспілкові внески в різних штатах можуть бути або обов'язковими або добровільними. Суми, утримані із заробітної плати, перераховуються роботодавцем до відповідних державних органів чи фондів. У проміжок часу між утриманням грошей і їх перерахуванням, роботодавець має відображати ці суми як поточні (короткострокові) зобов'язання:

Дебет рахунка «Витрати на оплату праці» 10000

Кредит рахунка «Прибутковий податок до сплати» 2000

Кредит рахунка «Утримання на обов'язкове соціальне страхування до сплати» 750

Кредит рахунка «Профспілкові внески до сплати» 50

Кредит рахунка «Заробітна плата до сплати» 7200

Разом з тим, роботодавець несе інші витрати та має зобов'язання, пов'язані із оплатою праці, які регламентуються Федеральним Законом про соціальне забезпечення та іншими законодавчими актами. Це обов'язкові відрахування з фонду заробітної плати, які мусять бути оплачені роботодавцем. До таких зобов'язань належать: обов'язкові відрахування на соціальне страхування (у частині, яка підлягає сплаті роботодавцем),

обов'язкові відрахування до федерального фонду зайнятості та до фонду зайнятості штату (рис. 7.2).

Обов'язкові відрахування з фонду заробітної плати, які підлягають сплаті роботодавцем		
частина обов'язкових відрахувань на соціальне страхування	до федерального фонду зайнятості	до фонду зайнятості штату

Рисунок 7.2 – Види обов'язкових відрахувань від заробітної плати, які сплачує роботодавець

На рахунках бухгалтерського обліку обов'язкові відрахування із фонду заробітної плати, що сплачуються роботодавцем, відображаються так:

<i>Дебет рахунка «Витрати на обов'язкові відрахування із фонду заробітної плати»</i>	<i>1100</i>
<i>Кредит рахунка «Відрахування на обов'язкове соціальне страхування до сплати»</i>	<i>750</i>
<i>Кредит рахунка «Відрахування до федерального фонду зайнятості до сплати»</i>	<i>80</i>
<i>Кредит рахунка «Відрахування до фонду зайнятості штату до сплати»</i>	<i>270</i>

7.3. Облік довгострокових позик

Довгострокові зобов'язання – це зобов'язання, термін погашення яких складає більше одного операційного циклу діяльності підприємства або більше одного фінансового року після дати складання Балансу.

Важливою рисою довгострокових зобов'язань є те, що підприємство виплачує кредитору не тільки одержану суму боргу, але й проценти. Як правило, проценти сплачуються періодично на протязі всього строку дії довгострокових зобов'язань.

Види довгострокових зобов'язань:

1. Облігації до виплати.
2. Векселі до сплати.
3. Лізингові зобов'язання.
4. Інші довгострокові зобов'язання

У США до складу довгострокових зобов'язань входять:

- облігації до виплати;
- довгострокові векселі до виплати;
- деревативи;
- лізингові зобов'язання;
- відстрочені податкові зобов'язання;
- пенсійні зобов'язання.

У вітчизняній та закордонній обліковій практиці загальноприйнятим є відображення в балансі довгострокових зобов'язань, на які нараховуються відсотки, за їх теперішньою вартістю.

Теперішня вартість – дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), як очікується, буде необхідна для погашення зобов'язання у процесі звичайної діяльності підприємства.

Для фінансування довгострокових проектів, розширення виробничої діяльності компанії можуть випускати акції або довгострокові облигації (Bonds). При цьому перевага надається саме облигаціям.

Відомо, що акціонери є власниками компанії, а ті, що тримають облигації – тільки кредиторами. Вважається також, що випуск облигацій приводить до росту прибутку акціонерам і величини доходу на одну акцію.

Облигації – цінні папери, які свідчать про внесення їхнім власником грошових коштів і підтвердженням зобов'язання емітента відшкодувати власникові вартість цих цінних паперів у вказаний на них термін із виплатою фіксованих відсотків. У США термін погашення облигацій, як правило коливається в межах від 10 до 40 років, а відсотки виплачуються раз на півроку на визначну дату.

Відображення в бухгалтерському обліку підприємств довгострокових зобов'язань за випущеними облигаціями залежить від таких факторів:

1) дати продажу облигацій стосовно до дати їх випуску. Підприємство може продати облигації в день їх випуску або через певний відтинок часу після дати їх випуску;

2) ціни продажу стосовно номінальної вартості облигації. Підприємство може продати свої облигації за номінальною вартістю, з дисконтом або премією.

Облигації можуть випускатись різних видів.

1. В залежності від наявності забезпечення (гарантії): забезпечені і незабезпечені облигації.

Забезпечені облигації мають гарантію їх погашення. Забезпечуватись вони можуть майном підприємства, активами, тобто будівлями, устаткуванням і таке інше. Такі облигації зветься ще закладними облигаціями (meregase bonds).

Незабезпечені облигації – це звичайні кредити, що не забезпечуються активами, тобто по них компанія не видає гарантійного доручення.

2. В залежності від порядку погашення: фіксовані і серійні облигації.

Фіксовані облигації – по них встановлюється один термін погашення. Наприклад, компанія випустила облигації на 1 млн дол. Всі мають бути погашенні через 10 років.

Серійні облигації – погашаються серіями частковими сумами на протязі всього строку дії облигацій.

3. В залежності від порядку реєстрації облигацій: реєстровані та нереєстровані (купонні) облигації.

На реєстрованих – компанія записує ім'я та адресу власника облигацій, веде їх облік, сплачує проценти.

Купонні – це безадресні, їх власники не реєструються корпорацією. Такі облігації мають відривні купони, де вказана сума відсотків до одержання і дати одержання. Купон відривається і здається в банк.

Таким чином, відсотки платять тому у кого є цей купон на дату виплати.

Виділяють ще облігації відзивні, тобто які передбачають умови їх довгострокового викупу, погашення компанією.

Випуск облігацій відбувається за рішенням Ради директорів за згодою всіх акціонерів. Береться також дозвіл властей.

Кожний володар облігацій одержує сертифікат (свідоцтво, що фірма йому винна). Крім того, компанія заключає додаткову угоду (договір), де визначені права, привілеї, терміни погашення облігацій, величина: дати виплати відсотків, можливість дострокового викупу, конвертації в прості акції і т. інше.

Ціна облігації може відхилитись від її номінальної вартості в ту чи іншу сторону. Це визначається встановленою компанією квотою у відсотках до номінальної вартості облігації.

Якщо облігації продаються в день їх випуску за номінальною вартістю, то в обліку корпорації-емітента буде зроблено такі бухгалтерські проведення:

Дебет рахунка «Грошові кошти»

Дебет рахунка «Витрати на випуск облігацій»

Кредит рахунка «Облігації до сплати».

Сплата відсотків за облігаціями супроводжується такими бухгалтерськими записами:

Дебет рахунка «Процентні виплати»

Дебет рахунка «Проценти до сплати»

Кредит рахунка «Грошові кошти».

Облік довгострокових векселів виданих

Довгострокові векселі до оплати (видані) також використовуються для фінансування проектів фірми, для залучення фінансування.

В принципі довгострокові векселі мають ту ж природу, що і короткострокові. Але термін їх дії більше 1 року.

Довгострокові векселі можуть також забезпечуватись закладними (заставою) активами. Заставні векселі широко використовуються при покупці будинків фізичними особами, а також основних засобів як малими, так і великими компаніями.

Заборгованість по довгострокових векселях виплачується періодично (по періодах), на протязі дії векселя. Кожний платіж включає в себе:

1) відсоток по залишку несплаченої суми заборгованості.

2) Зменшення заборгованості по векселю (номінальної вартості).

Сума відсотків зменшується в кожному періоді.

Довгострокові заставні векселі відображаються в обліку за їхньою номінальною вартістю.

В балансі, зменшення суми заборгованості, по векселю для наступного року показується як поточна заборгованість (короткострокова), а залишок

несплачений після цього - як довгострокова заборгованість.

Облік довгострокових орендних зобов'язань (зобов'язань по лізингу)

Лізинг - це контрактна угода між орендодавцем (власником майна) і орендарем, яка надає право користування майном на протязі встановленого періоду за плату. Лізинг - це вид бізнесу.

Є два види лізингу:

- 1) оперативний лізинг;
- 2) довгостроковий або фінансовий лізинг.

При оперативному лізингу те чи інше майно береться в оренду (в користування) на короткий термін. Право власності при цьому залишається за орендодавцем. Орендар відображає в обліку орендну плату (звичайно і операційні витрати, пов'язані з використанням об'єкта, наприклад, паливо для автомобіля).

Орендна плата відображається у орендаря бухгалтерською проводкою:

Дебет рахунка «Витрати на оренду» 275

Кредит рахунка «Грошові кошти» 275

В зарубіжних країнах широке застосування знайшов довгостроковий лізинг (фінансовий лізинг), як засіб формування довгострокових активів. В якійсь мірі він схожий на покупку основних засобів в розстрочку.

При фінансовому лізингу орендна плата повністю звільняється від оподаткування. Довгостроковий лізинг обходиться дешевше, ніж короткостроковий.

Термін оренди може бути таким, як і строк фізичного використання устаткування.

По закінченню строку орендне майно переходить у власність орендаря. Орендар обліковує на протязі лізингу активи і зобов'язання.

Періодичні платежі по довгостроковій оренді включають відсотки та виплату основного боргу.

Одночасно орендар нараховує і обліковує амортизацію об'єктів довгострокової оренди.

Орендар обліковує лізингові об'єкти як свої активи за умови виконання одного з наступних 4-х обставин (умов):

1. Договір оренди передає право власності на майно орендарю. Якщо на протязі дії довгострокової оренди орендар одержує право власності на активи, то ці активи повинні бути відображені в обліку як активи орендаря (орендоване майно).

2. Контракт вміщує в собі право вибору (купівельну угоду вибору). Якщо на протязі терміну оренди орендар, може викупити майно за цінами, нижчими ніж ринкові - орендар може вибрати цей вибір. В цьому випадку теж орендар відображає в обліку (в балансі) це майно (орендне майно).

3. Якщо термін оренди є 75% більше строку експлуатації (економічного життя) основних засобів. В цьому випадку теж орендар відображає у себе орендоване майно.

4. Теперішня вартість рентних платежів дорівнює або перевищує 90% ринкової вартості об'єкта. Вважається, що орендар уже купив це майно, і має

відобразити в обліку як орендовані основні засоби.

Активи, одержані по лізингу, класифікуються як довгострокові активи, а заборгованість – як довгострокова заборгованість.

В балансі основні засоби по лізингу показують по лізингу серед основних засобів, а заборгованість – в пасиві серед довгострокової заборгованості.

Частина заборгованості, яка має бути сплачена наступного року, показується при складання балансу як короткострокова заборгованість, а решта – як довгострокова.

7.4. Облік забезпечень.

Забезпечення – це зобов'язання з невизначеним терміном або сумою. Під забезпеченням розуміють теперішню заборгованість підприємства, яка виникає в результаті минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до вибуття з підприємства ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди. Таким чином, забезпечення виникають лише тоді, коли підприємство має теперішню заборгованість, яка виникла внаслідок минулих подій.

Критерії визначення забезпечень:

- підприємство має теперішнє зобов'язання, до якого спричинила минула подія;
- існує ймовірність вибуття ресурсів, котрі втілюють в собі економічні вигоди, для погашення заборгованості;
- можлива достовірна оцінка суми зобов'язань.

Іноді виникають труднощі при вирішенні існування теперішньої заборгованості у підприємства. МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» визначає, що у разі коли, ймовірніше, що теперішня заборгованість існувала на дату балансу, підприємство визнає забезпечення.

Проте у разі коли ймовірніше, що теперішня заборгованість існувала на дату балансу, підприємство не визнає забезпечення, але розкриває інформацію про непередбачене зобов'язання.

Згідно з МСБО 37, сума, у якій визнається забезпечення, повинна бути найкращою попередньою оцінкою витрат, необхідних для погашення теперішньої заборгованості на дату балансу.

Найкраща оцінка – це сума, яку підприємство обґрунтовано сплатило б для погашення зобов'язання або б передало його третій стороні. Така оцінка визначається на основі судження керівників підприємства з урахуванням:

- попереднього досвіду подібних операцій;
- висновків незалежних експертів (юристів, екологів);
- додаткових свідчень, які є наслідком подій після дати балансу.

Для отримання найкращої оцінки забезпечення слід:

- врахувати усі ризики та невизначеності;
- дисконтувати очікувані витрати, якщо вплив вартості грошей у часі є суттєвим;

- враховувати очікувані майбутні події;
- не враховувати прибуток від очікуваного вибуття активів.

При цьому слід пам'ятати, що забезпечення визначається у валовій сумі, тобто до сплати податку на прибуток.

Забезпечення, яке охоплює значну кількість зобов'язань, оцінюється з використанням очікуваної вартості.

Очікувана вартість – це сума можливих значень змінної величини, зважених за допомогою ймовірності їх.

Поряд із загальними правилами визнання та оцінки МСБО 37 містить окремі положення щодо забезпечень обтяжливих контактів і реструктуризації.

Багато контрактів, наприклад, деякі звичайні замовлення та постачання, можуть бути скасовані без сплати компенсації іншій стороні, а отже, теперішнього зобов'язання немає, і забезпечення не визнається.

Такі контракти є необтяжливими і не потребують визнання забезпечення.

Інші контракти визначають і права, і зобов'язання кожної зі сторін, що укладають контракт. Такі контракти можуть стати обтяжливими за певних обставин.

Обтяжливий контракт – це контракт, за яким неминучі витрати на погашення зобов'язання перевищуватимуть очікувані економічні вигоди від контракту.

Неминучі витрати за контрактом відображають найменші чисті витрати внаслідок відмови від контракту, які є меншою з двох оцінок: собівартості його виконання або будь – якої компенсації чи стягнень унаслідок неможливості його виконання.

Якщо контракт стає обтяжливим, теперішню заборгованість за цим контрактом слід визнавати та оцінити як забезпечення.

Згідно МСБО 37, **реструктуризація** – це програма, яку планують і контролюють керівники і яка суттєво змінює обсяг діяльності підприємства або спосіб здійснення цієї діяльності.

Прикладами подій, які відповідають визначенню реструктуризації, є:

- продаж або припинення певного виду діяльності;
- закриття відділень у країні;
- переміщення видів діяльності з однієї країни до іншої.

Забезпечення витрат на реструктуризацію визначається лише тоді, коли загальні критерії визнання забезпечення задовольняються.

Використана література [1, 3, 5, 6, 7, 9, 10]

Тема 8. Особливості обліку фінансових вкладень та складання консолідованої фінансової звітності у зарубіжних країнах

План

8.1. Поняття, оцінка, класифікація та облік фінансових вкладень.

8.2. Поняття консолідованої звітності та основні вимоги щодо її складання.

8.1. Поняття, оцінка, класифікація та облік фінансових вкладень.

У процесі функціонування зарубіжні компанії, фірми здійснюють фінансові інвестиції.

Фінансові інвестиції – це вкладення коштів однієї компанії в цінні папери та капітал інших компаній з метою забезпечення приросту капіталу, отримання додаткових доходів, зміцнення партнерських взаємовідносин.

Питання класифікації, визнання оцінки інвестицій та розкриття інформації про них у фінансовій звітності регулюється такими МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість».

Відповідно до цих МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість» *інвестиції* визнаються як актив, що утримується підприємством для приросту капіталу шляхом отримання доходу (відсотків, роялті, дивідендів, ренти), для збільшення вартості капіталу чи інших економічних вигод для підприємства-інвестора.

Для того, що мати уявлення про інвестиції, спочатку розглянемо основні поняття, розглянемо структуру інвестиційного процесу, його учасників, типи інвесторів.

Цінні папери – це інструменти вкладання капіталу, які являють собою боргові зобов'язання або забезпечують право участі в капіталі компанії на правах власника, право купівлі або продажу частки в компанії.

Майнові вкладення – це вкладення реальні активи компанії або в реальне власне майно. *Реальні активи* – це земля, будівлі та все те, що «прив'язне» до землі. *Реальне власне майно* – це золото, антикваріат, мистецькі твори, інші колекційні предмети.

Прямі інвестиції – це форма вкладень, яка дає інвестору безпосереднє право власності на цінні папери та майно. Прямими інвестиціями називають також вкладення капіталу, при яких інвестор придбав акції обмін на гроші або майно.

Непрямі інвестиції – це вкладення ресурсів до портфеля, інакше придбання цінних паперів або майнових цінностей. «Портфельна» інвестиція передбачає придбання цінних паперів за грошові кошти на фондовому ринку. Зробивши цю покупку, інвестор не одержує право управляти активами окремо взятої компанії – він буде мати частку у портфелі.

Класифікація інвестицій

1) За ступенем ризику:

Інвестиції з низьким рівнем ризику – це вкладення, які вважаються безпечним засобом одержання прибутку.

Інвестиції з високим рівнем ризику – це вкладення, які вважаються спекулятивними щодо гарантії одержання прибутку. Спекуляція – це операція придбання та продажу фінансових інструментів, вартість та прибутковість яких у майбутньому будуть невизначеними величинами.

Залежно від терміну розміщення інвестиції поділяються на короткострокові (поточні) і довгострокові.

До короткострокових відносяться інвестиції, які легко реалізуються за своїм характером та призначаються для утримання протягом не більше одного року. Прикладом таких вкладень є інвестицій у легко реалізовані цінні папери, а саме:

- короткострокові свідоцтва (депозитні сертифікати, угоди про купівлю короткострокових цінних паперів, акцептовані банком векселі та інші цінні папери, термін погашення яких менше року;
- ринкові боргові зобов'язання (облігації держави, корпорацій, термін погашення яких менше року);
- ринкові цінні папери, що мають право власності (привілейовані та звичайні акції компанії і деякі інші цінні папери, що дають право власності та призначаються для утримання протягом більше одного року).

Короткострокові активи відображаються у балансі в активі у розділі «Поточні активи» за їхньою собівартістю, яка включає:

- справедливу вартість поточних інвестицій, вкладених в обмін на відповідний фінансовий інструмент;
- додаткові витрати, які безпосередньо пов'язані з розміщенням поточних інвестицій (комісійні винагороди, гонорари, податки, банківські збори).

Довгострокові інвестиції є вкладенням коштів у діяльність юридично самостійних компаній, фірм на термін, що перевищує один рік, з метою впливу на них або отримання додаткового прибутку. До таких інвестицій належать:

- інвестиції у ринкові цінні папери, що дають право власності (привілейовані та звичайні акції);
- інвестиції у ринкові боргові зобов'язання інших компаній (облігації, довгострокові векселі);
- інвестиції у спеціальні фонди (пенсійний фонд, фонд ля погашення облігацій);
- інвестиції у матеріальні необоротні активи, які призначені для перепродажу.

Довгострокові інвестиції відображаються у активі балансу у розділі «Непоточні активи» і оцінюються залежно від цільової участі інвестора в капіталі об'єкта інвестування.

Облік довгострокових інвестицій.

Облігації (bonds) – цінні папери, які випускають інвестиційні компанії або державні органи влади для позичення грошових коштів.

Облігації мають:

- номінальну вартість (*nominal value*), яку буде отримано готівкою на дату погашення;

- номінальну відсоткову ставку (*face interest rate*), яка визначає незмінну суму грошей, що буде отримана на кожну дату сплати відсотків готівкою.

$$\text{Щорічні грошові надходження} = \text{Номінальна вартість} \\ \text{облігації} * \text{Номінальна відсоткова ставка}$$

Облік інвестицій в облігації ведеться на рахунку «Інвестиції в облігації» (*Investment in Bons*) або «Довгострокові інвестиції, облігації» (*Long-term Investments, Bons*).

На дату придбання облігації оцінюють за фактичною собівартістю придбання:

«Інвестиції в облігації» (*Investment in Bons*)

«Грошові кошти» (*Cash*)

На дату погашення облігацій інвестор отримує номінальну вартість облігації:

«Грошові кошти» (*Cash*)

«Інвестиції в облігації» (*Investment in Bons*)

Кожного періоду доход від облігації визначається як сума нарахованих (або отриманих готівкою) відсотків:

Відсотки до отримання (*Interest Receivable*) або «Грошові кошти» (*Cash*)

Відсотковий дохід (*Interest Income*)

У випадку реалізації облігацій до дати їх погашення визначається фінансовий результат як різниця між продажною ціною і балансовою вартістю облігації – прибуток або збиток

«Грошові кошти» (*Cash*)

«Прибуток від інвестицій (*Gain from investments*)

«Інвестиції в облігації» (*Investment in Bons*)

«Грошові кошти» (*Cash*)

Збиток від інвестицій (*Loss from investments*)

«Інвестиції в облігації» (*Investment in Bons*)

Облік інвестицій акції зарубіжні компанії здійснюють на рахунках «Інвестиції в акції» (*Investments in shares*). На дату придбання фінансові інвестиції оцінюють за собівартістю придбання, метод оцінки фінансових інвестицій на дату балансу залежить від рівня власності інвестованої компанії.

При купівлі акцій іншої компанії за гроші з метою довгострокового утримання на загальну суму придбання, включаючи комісійні та інші витрати, роблять запис:

«Інвестиції в акції» (*Investments in shares*)

«Грошові кошти» (*Cash*)

При реалізації акцій визнається прибуток або збиток як різниця між ціною реалізації та балансовою вартістю з використанням рахунку «Прибуток від продажу інвестицій» або «Збиток від продажу інвестицій».

Облік довгострокових інвестицій в акції після їх придбання залежить від взаємовідносин між інвестором та інвестованою компанією, які визначаються процентним відношенням акцій з правом голосу, якими володіє інвестор, до загальної кількості випущених акцій інвестованої компанії:

1. Облік довгострокових інвестицій в акції, які надають суттєвий вплив. Для обліку таких акцій застосовують метод участі в капіталі, згідно з яким інвестицію первісно визнають за собівартістю, а потім коригують відповідно до зміни частки інвестора в чистих активах об'єкта інвестування після придбання.

Застосування даного методу полягає у відображенні:

Збільшення (зменшення) залишкової вартості портфелю довгострокових інвестицій з одночасним визнанням фінансових доходів (збитку) на величину збільшення (зменшення) частки інвестора у чистому прибутку (чистих збитків):

«Інвестиції в акції» (*Investments in shares*)

«Фінансовий дохід» (*Finance Charge Income*)

та зменшення балансової вартості портфелю довгострокових інвестицій на частку визнаних дивідендів від інвестованого підприємства з використанням рахунку «Дивіденди до отримання» (*Dividends receivable*)

«Дивіденди до отримання» (*Dividends receivable*)

«Інвестиції в акції» (*Investments in shares*)

2. Облік довгострокових інвестицій в акції, які не надають суттєвого впливу. До таких акцій відносять акції з правом голосу, кількість яких менше 20%, та акції без права голосу (привілейовані акції).

Оцінка таких акцій здійснюється за меншою із двох оцінок – вартості вкладеного капіталу або поточної ринкової ціни.

Для цього в кінці кожного облікового періоду для всього портфелю довгострокових капітальних інвестицій порівнюється загальна облікова вартість портфелю та загальна ринкова вартість портфелю.

Якщо ринкова вартість портфелю буде меншою ніж його облікова вартість, то до рахунку «Інвестиції в акції» (*Investments in shares*) відкривають контрактивний рахунок «Поправка на інвестиції», а до розділу власного капіталу відкривають контр пасивний рахунок «Нереалізовані збитки від інвестицій»:

«Нереалізовані збитки від інвестицій»

«Поправка на інвестиції».

Якщо в кінці наступного періоду ринкова ціна перевищуватиме попередню оцінку, то робиться зворотній запис, але межах створеної поправки.

У тих періодах, коли інвестована компанія оголошує дивіденди, компанія-інвестор відображає нараховані дивіденди за кредитом рахунку «Дивіденди зароблені» (*Dividends earned*):

«Дивіденди до отримання» (*Dividends receivable*)

«Дивіденди зароблені» (*Dividends earned*)

На дату отримання дивідендів роблять запис:

«Грошові кошти» (*Cash*)

«Дивіденди до отримання» (*Dividends receivable*)

Крім того, в примітках до фінансових звітів необхідно обов'язково розкривати інформацію про:

- обсяги нових довгострокових вкладень в інвестиційну діяльність;
- підприємства, які знаходяться під контролем або суттєвим впливом інвестора;
- об'єднання підприємств;
- спільні підприємства.

При переведенні інвестицій з однієї категорії в іншу вони оцінюються за найнижчою з двох оцінок: за собівартістю або ринковою вартістю.

8.2. Поняття консолідованої звітності та основні вимоги щодо її складання.

Наслідком нестримного процесу глобалізації сьогодні є розвиток великих підприємств, які поглинають малі, з'являються транснаціональні корпорації, холдинги, концерни, консорціуми тощо. Такі суб'єкти господарювання складають та подають консолідовану фінансову звітність, яка призначена для відображення загального фінансового стану та фінансових результатів діяльності об'єднання підприємств як єдиної економічної одиниці. Теорія та практика складання консолідованої звітності в різних країнах суттєво відрізняється за ступенем її розповсюдженості, підходами до розуміння «групи підприємств», які беруть участь у консолідації, методами консолідації та обсягами інформації, яка публікується, тому міжнародні бухгалтерські організації спрямовують свої зусилля на усунення таких суперечностей.

Консолідована фінансова звітність об'єднань підприємств, до складу яких входять материнське підприємство та його дочірні підприємства, у різних країнах має певні відмінності, які зумовлені економічними, політичними, соціальними та іншими чинниками. Поштовхом для складання першої консолідованої звітності у світі стала американська промислова революція у США. Історію виникнення консолідованої фінансової звітності в зарубіжних країнах подано в табл. 8.1.

Із даних табл. 8.1 видно, що в кожній країні зародження консолідованої фінансової звітності відбувалося під впливом різних чинників і умов. Можна стверджувати, що підходи до складання консолідованої фінансової звітності у країнах Європейського Союзу є більш розвинутими порівняно з Україною. Методику складання та подання консолідованої фінансової звітності представлено такими нормативними документами, як: Директива 2013/34/ЄС про щорічну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язаних із ними звіти певних типів компаній; Директива 2014/95/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 22 жовтня 2014 р., що вносить поправки до Директиви 2013/34/ЄС щодо розкриття нефінансової та різноманітної інформації деякими великими підприємствами і групами;

МСБО 27 «Консолідована та окрема фінансова звітність»; МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу»; МСФЗ 8 «Операційні сегменти»; МСФЗ 10 «Консолідована фінансова звітність». Згідно з директивами Європейського Союзу та міжнародними стандартами, консолідована фінансова звітність дає характеристику загального фінансового стану та спільного фінансового результату, що поряд із фінансовою звітністю суб'єктів групи (індивідуальної фінансової звітності) дає чітке уявлення як про перспективи інвестування в таку групу, так і про її внесок в економічний розвиток країни. При цьому зазначається, що консолідована фінансова звітність має розрахунковий характер і формується на основі індивідуальних фінансових звітів компанії.

Таблиця 8.1 Історія виникнення консолідованої фінансової звітності в зарубіжних країнах

Роки	Країна	Особливості виникнення
Кінець XIX ст. – 1903 р.	США	Ідея консолідованої фінансової звітності була реалізована сталеливарною корпорацією. До цієї звітності додавалося підтвердження аудиторської компанії, що «звітність була перевірена і знайдена конкретною»
1920-ті роки, 1922 р.	Великобританія	Гілберт Гарнзей видав першу книгу, присвячену консолідації фінансової звітності
1920-ті роки, 1926 р.	Нідерланди	Консолідована фінансова звітність набула розповсюдження з розвитком холдингового бізнесу
1930-ті роки	Німеччина	Практика консолідації виникла у 30-ті роки, але на законодавчому рівні вона була закріплена лише у 60-ті роки, коли виникла вимога складати таку звітність за всіма філіями компаній, які діяли в країні
1985 р.	Франція	Стало обов'язковим складання консолідованої фінансової звітності компаніями, цінні папери яких котируються на біржі
1980-ті роки	Японія	Принципи консолідації орієнтовані на англо-американську модель

Компанія-інвестор розглядається як материнська (холдінгова) компанія, а компанія, що є об'єктом інвестування, — як дочірня.

Таким чином, *дочірня компанія* — це компанія, яка контролюється іншою (батьківського) компанією. У свою чергу, *материнська компанія* — це компанія, яка має одну чи декілька дочірніх компаній. З юридичного

погляду батьківська компанія та її дочірні підприємства є окремими юридичними особами і складають окремі фінансові звіти. Однак, оскільки рада директорів (чи інший керівний орган) батьківської компанії одночасно володіє вирішальним голосом у радах директорів дочірніх компаній, то об'єднання компанії (батьківської та дочірнім) може розглядатися як окрема економічна одиниця.

У міжнародній практиці батьківська компанія з усіма її дочірніми компаніями називається *групою*.

Консолідована фінансова звітність – це фінансова звітність групи, яку розглядають, як єдине підприємство. Характерною рисою цієї звітності є те, що активи, обов'язки, доходи та витрати двох чи більше юридично самостійних одиниць об'єднуються в окрему систему фінансової звітності.

МСБО 22 «Об'єднання компаній» передбачає два основні методи обліку в об'єднаннях підприємств:

- 1) метод придбання;
- 2) метод об'єднання інтересів (метод злиття).

Ці методи базуються на тому, що об'єднання підприємств – це або результат набуття одним підприємством контролю над іншим підприємством (чи підприємствами), або результат об'єднання інтересів двох чи більше підприємств.

Якщо батьківська компанія виплачує готівкові гроші чи видає боргові зобов'язання, набуваючи акції іншої компанії, то об'єднання підприємств обліковується за *методом придбання*.

Метод об'єднання інтересів застосовується в тому разі, коли акції дочірньої компанії набуті прямим обміном на акції батьківської компанії. Визначальний момент цієї операції полягає в тому, що акціонери дочірньої компанії стають акціонерами батьківської.

Процес консолідації фінансової звітності описано МСБО 27 «Консолідована фінансова звітність та облік інвестицій у дочірні компанії». Вона складається послідовним об'єднанням сум (статей), вказаних у фінансових звітах батьківської та дочірніх компаній. Щоб консолідована звітність містила інформацію про групу як про єдине ціле, у процесі її складання необхідно зробити низку врегулювань для усунення внутрігрупових операцій.

Внутрішньогрупові операції можуть означати, наприклад, реалізацію товарів, оренду майна, надання позик.

Коли компанії групи розглядаються окремо, то ці операції можуть охоплювати активи і обов'язки окремих компаній. Однак, коли об'єднання компаній розглядається, як окрема господарська одиниця, то ці активи і пасиви є результатом операцій всередині групи і не повинні входити у консолідовані звіти.

Можна виділити такі основні принципи консолідації балансів групи підприємств:

1. Для розрахунку гудвілу використовується частка батьківської (холдингової) компанії у чистих активах дочірньої компанії на дату її

придбання.

2. Резерви (нерозподілений прибуток), якими володіла дочірня компанія на момент придбання її батьківською компанією, враховуються при розрахунку гудвілу і не відображаються в консолідованому балансі.

3. При розрахунку частки меншості використовується величина чистих активів дочірньої компанії на дату консолідації. Частка меншості показується в консолідованому балансі окремою статтею.

4. Внутрішня заборгованість батьківської та дочірньої компанії вилучається при консолідації балансу.

Консолідований звіт про фінансові результати складається шляхом об'єднання доходів та витрат батьківської та дочірньої компаній. Доходи та витрати, що є наслідком внутрігрупових операцій, вилучаються, оскільки вони є просто переміщенням активів з однієї компанії даної групи в іншу і не змінюють розміру чистих активів з погляду консолідації.

Найтипівіші приклади внутрігрупових операцій, які мають бути вилучені при складанні консолідованого звіту про фінансові результати:

1. Виручка від реалізації продукції дочірнім підприємствам.
2. Собівартість продукції, реалізованої дочірнім підприємствам.
3. Сплачені чи одержані відсотки по позиках, відповідно одержані від дочірніх підприємств чи надані їм.
4. Орендна плата чи інші доходи, одержані в результаті надання послуг дочірнім компаніям.
5. Орендна плата чи інші витрати на послуги, надані дочірніми підприємствами.

У своїй системі обліку материнська компанія використовує метод участі для відображення її фінансових інвестицій у дочірні підприємства. При цьому методі материнська компанія відображає у пропорції від інвестицій свою частку в прибутку дочірніх підприємств. Оскільки доходи і витрати дочірніх підприємств включено у консолідований звіт про фінансові результати, то прибуток материнської компанії від інвестицій у дочірні підприємства має бути виключено, щоб уникнути подвійного урахування цієї частки. З тієї самої причини в процесі консолідації у звіт групи додаються тільки ті дивіденди, що їх нарахувала чи сплатила материнська компанія, а дивіденди, що їх виплачує дочірня компанія, виключаються.

Використана література [1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11]

Тема 9. Особливості обліку власного капіталу у зарубіжних країнах

План

9.1. Сутність та класифікація власного капіталу.

9.2. Облік податку на прибуток і розподіл прибутків корпорації.

9.3. Розкриття інформації щодо обліку власного капіталу у звітності

9.1. Сутність та класифікація власного капіталу.

Власний капітал є різницею між активами підприємства і його кредиторською заборгованістю, та характеризує ту частину «чистих активів» компанії, яка складає його власність (формула 9.1):

$$\text{Капітал} = \text{Активи} - \text{Зобов'язання} \quad (9.1)$$

У зарубіжній практиці капітал визначають як інвестування коштів власників в компанію, такі суми не є довгостроковими або короткостроковими зобов'язаннями.

Власний капітал формується за рахунок:

- внесення власникам підприємства грошових коштів та інших активів;
- накопичення суми доходу, яка залишається на підприємстві.

Назва власного або засновницького капіталу залежить від організаційно-правової форми підприємства: акціонерний капітал (номінальна вартість акцій, емітованих корпорацією), пайовий капітал (для виробничих кооперативів, хоча доцільніше називати пайові внески), статутний фонд (для державних і муніципальних унітарних підприємств); статутний капітал (для господарських товариств).

Таблиця 9.1 **Види власного капіталу**

Види капіталу	Характеристика
Статутний капітал	Максимальний розмір акціонерного капіталу, на який компанії дозволено випускати акції (оголошена кількість акцій)
Випущений капітал	Сума номінальної вартості всіх акцій, випущених для придбання акціонерами. Його розмір не може перевищувати статутного капіталу
Оголошений (затребуваний) капітал	При емісії акцій компанія не розраховує отримати всю суму від проданих акцій відразу. Сума затребуваного капіталу – це частина від ціни випущених акцій, яку відразу може одержати корпорація
Внесений (оплачений) капітал	Визначається як оголошений капітал, за який отримано гроші. Існує неоплачений капітал, який буде відображатися в активі балансу, так як є дебіторською заборгованістю
Нереалізований капітал	Перевищення ринкової вартості інвестицій над їх первісною вартістю. Нереалізований капітал не показується у звітності
Законний капітал	Визначається законом. Як правило, є номінальною вартістю; «резервний запас» для кредиторів; не може бути виплачений у вигляді дивідендів

У різних країнах світу, зокрема, європейській, складові власного капіталу дещо відрізняються. Складові власного капіталу, що відображаються в балансах різних європейських країн, наведено в таблиці 9.2.

Таблиця 9.2 Складові власного капіталу в різних європейських країнах

Характеристики	Країни				
	Україна	Німеччина	Франція	США	Польща
Визначення	Частина в активах підприємств а, що залишається після вирахування його зобов'язань	Частина капіталу, яка доступна для компанії її акціонерам протягом необмеженого періоду і, отже, не підлягає повернення зобов'язання	Включає в себе стартовий капітал, резерви (доходи, що не були перерозподілені, дивідендів) і прибуток за рік	Чисті активи підприємства	Власний фонд підприємства
Елементи власного капіталу	Зареєстрований (пайовий) капітал	Зареєстрований капітал			
	Додатковий капітал	-	Додатковий капітал		
	Резервний капітал		-	-	Резервний капітал
	Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)				
	Вилучений капітал	-	-	-	-
	Неоплачений капітал	-	-	-	Неоплачений капітал
	-	Інші резерви	-	-	Інші резерви
-	Фонди	-	Фонди	-	

По-різному у зарубіжних країнах відображається на рахунках бухгалтерського обліку інформація щодо вилученого капіталу: в частині простих і привілейованих акцій, власних акцій та облігацій, паїв та внесків

Додатковий капітал, створюється за рахунок капіталізації доходу підприємства у вигляді дооцінки необоротних активів, безоплатно одержаних необоротних активів. Зазначимо, що існують країни (Велика Британія, Чехія), в яких відсутні рахунки, призначені для обліку додаткового капіталу, що зумовлено рівнем економічного розвитку країн.

Резервний капітал в різних країнах об'єднується в такі рахунки:

- резерви (Польща, Чехія, Латвія, Молдова, Казахстан); резерви та депоновані рахунки (Велика Британія); загальні резерви (Болгарія); резервний капітал (фонд) (Росія, Білорусь), резервний капітал (Ізраїль,

МСФЗ, Таджикистан, Україна), резервний фонд (Чехія).

- обов'язковий резервний капітал (Естонія), обов'язкові резерви (Гвінея-Бісау); законний резервний фонд (Словаччина), законний резервний фонд від участі в капіталі (Словаччина); резерви, утворені відповідно до законодавства (Таджикистан), резерв за законодавством (Азербайджан), резерви, встановлені законодавством (Молдова), регламентовані оціночні резерви (Франція); резерви у відповідності з нормативними документами (Чехія).

- резерви, утворені відповідно до установчих документів (Таджикистан, Казахстан), резерви за Статутом (Азербайджан), резерви, передбачені статутом (Молдова); вільні резерви (Гвінея-Бісау); резерв спецпризначення, утворений з нерозподіленого прибутку (Естонія), спеціальні резерви (Гвінея-Бісау); фонди із прибутку (Чехія);

- резерви з ремонту основних засобів (Молдова), резерв для ремонту основних засобів (Таджикистан); резерв на переоцінку основних засобів (Казахстан), капітальні резерви (Болгарія, Азербайджан); специфічні некапітальні резерви (Болгарія);

- резерви майбутніх витрат і платежів (МСФЗ, Молдова, Азербайджан); забезпечення майбутніх витрат і платежів (Україна); забезпечення зі знецінювання рахунків розрахунків (Франція); резерви майбутніх виплат (Болгарія), резерви із виплати відпусток працівникам (Молдова); резерви за звільнювальними компенсаціями (Ізраїль); довгострокові та короткострокові допомоги та зобов'язання, пов'язані зі звільненням (Азербайджан); переносно-преміальні резерви (Болгарія);

- інші резерви (Ізраїль; Чехія; Болгарія; Молдова, Азербайджан, Казахстан); а також: резерви емісії акцій (Болгарія); резерви на юридичні витрати (Ізраїль); резерви на податок з прибутку (Чехія); резерви по поверненню (зниження цін) реалізованих матеріальних цінностей (Молдова); резерви з рекультивациі земельних ділянок (Молдова); резерв за курсовими різницями (Азербайджан), резерв на перерахунок іноземної валюти із зарубіжної діяльності (Казахстан).

9.2. Облік податку на прибуток і розподіл прибутків корпорації.

Прибуток, отриманий корпорацією за результатами фінансово-господарської діяльності, підлягає оподаткуванню на умовах, визначених податковим законодавством кожної країни. Практика зарубіжних країн показує, що майже завжди має місце різниця між сумою прибутку підприємства, розрахованого на основі даних бухгалтерського обліку і відображеного у фінансовій звітності, та сумою прибутку, який визначається для цілей оподаткування. Це пов'язано із методами, які може використовувати корпорація для визначення прибутку до оподаткування (касовий чи нарахувань), спеціальними положеннями податкового законодавства стосовно визнання деяких доходів і витрат, застосування пільг щодо оподаткування окремих видів прибутків, використання різних облікових методів (нарахування зносу, оцінки запасів) тощо.

Корпорація, як відокремлена юридична особа, зобов'язана подавати річну податкову декларацію, на основі якої і визначається величина прибутку до оподаткування. Ставки податку на прибуток визначаються податковим законодавством окремих країн і вони можуть, диференціюватися залежно від розміру прибутку, характеру його походження та час від часу змінюватися. Наприклад, у США податковою реформою 1986 р. було залишено тільки дві ставки податку на прибуток корпорацій -15% і 34% на відміну від п'яти ставок, які діяли до цього (15%, 18%, 30%, 40% і 46%).

Корпорації протягом року здійснюють щоквартальні авансові сплати податку на прибуток на основі зробленої оцінки податкових зобов'язань зі сплати цього податку на рік. На такі сплати в обліку робиться запис:

Розрахунки з бюджетом (з податку на прибуток) Грошові кошти

Наприкінці фінансового року, на основі податкової декларації, визначають реальну суму податку на прибуток, що підлягає сплаті, яку відображають в обліку записом:

Дебет рахунку «Витрати з податку на прибуток»

Кредит рахунку «Розрахунки з бюджетом (з податку на прибуток)»

В усіх країнах застосовують авансову систему виплат податку на прибуток у державний і місцевий бюджети, яку встановлює держава і яка зазвичай є релевантною.

Так, французькі акціонерні товариства здійснюють упродовж року чотири авансові виплати податку на прибуток.

Їх відображають в обліку таким бухгалтерським записом:

Дебет рахунка «Розрахунки з бюджетом» (субрахунок «Розрахунок з бюджетом з податку на прибуток») 76 000

Кредит рахунка «Рахунок у банку» 76 000.

Наприкінці звітної періоду на підставі фактичної суми одержаного прибутку, скоригованого для цілей оподаткування, визначають реальну суму податку на прибуток.

Наприкінці року на річну суму податку на прибуток підприємство зробить такий запис:

Дебет рахунка «Витрати з податку на прибуток» 102 000

Кредит рахунка «Розрахунки з бюджетом (з податку на прибуток)» 102 000.

Нерозподілений прибуток - це частина акціонерного капіталу, яка не розподілена між акціонерами у вигляді дивідендів, а реінвестована у підприємство і є заробленим капіталом. Наявність кредитового сальдо на рахунку «Нерозподілений прибуток» означає, що активи корпорації збільшились завдяки операціям, за якими отримано прибутки. Зрозуміти зміни розмірів нерозподіленого прибутку за період між двома звітними періодами допомагає Звіт про прибутки та збитки та доповнення до нього - Звіт про нерозподілений прибуток.

Залишок рахунка «Нерозподілений прибуток» збільшується завдяки чистому прибутку, заробленому за звітний період, і зменшується в результаті виплати дивідендів. Дебетове сальдо цього рахунка означає, що збитки

компанії і виплати по дивідендах перевищують величину прибутку від господарської діяльності.

Сума прибутку після сплати податку становить чистий прибуток корпорації, що залишається в її розпорядженні.

Його використовують на виплату дивідендів та інші цілі, передбачені статутом корпорації та законодавством країни. Серед них — створення спеціальних резервів: фінансового (легального), статутного, деяких факультативних резервів.

Розмір фінансового (легального) резерву регулює держава. У Франції, наприклад, акціонерні товариства зобов'язані відраховувати в цей резерв щороку 5 % чистого прибутку, доки він не досягне 10 % статутного капіталу. Інші резерви створюють згідно зі статутом і за рішенням загальних зборів акціонерів. Невикористаний прибуток перераховують на рахунок «Нерозподілений прибуток», він становить частину власного (акціонерного) капіталу.

приклад. Акціонерне товариство одержало прибутку за рік 300 000 євро, у тому числі чистого прибутку — 198 000 євро (300 000 – 102 000). Капітал товариства становить 1 000 000 євро (10 000 простих акцій номіналом 100 євро кожна). Чистий прибуток підлягає розподілу в такому порядку:

- фінансовий (легальний) резерв — 5 % чистого прибутку;
- дивіденди акціонерам — 6 % статутного капіталу;
- статутний резерв — 20 % чистого прибутку після відрахувань у легальний резерв і на дивіденди;
- загальні збори акціонерів вирішили виділити додаткову суму прибутку на дивіденди, щоб вони досягли 20 євро на акцію, а також створити факультативний резерв розміром 20 000 євро;
- решту чистого прибутку залишили нерозподіленим.

За результатом розподілу чистого прибутку звітного періоду буде зроблено такий бухгалтерський запис:

<i>Дебет рахунка «Фінансові результати звітного періоду»</i>	<i>198 000</i>
<i>Кредит рахунка «Легальний резерв»</i>	<i>9900</i>
<i>Кредит рахунка «Статутний резерв»</i>	<i>25 620</i>
<i>Кредит рахунка «Інші резерви»</i>	<i>20 000</i>
<i>Кредит рахунка «Акціонери — Дивіденди до сплати»</i>	<i>100 000</i>
<i>Кредит рахунка «Нерозподілений прибуток»</i>	<i>42 480</i>

Можливі випадки, коли корпорація може реінвестувати всю суму чистого прибутку з метою розширення господарської та фінансової діяльності.

9.3. Розкриття інформації щодо обліку власного капіталу у звітності

У Звіті про зміни у власному капіталі наводиться така інформація:

- прибутки або збитки за період;

- кожна стаття доходів і витрат за період, визнаних безпосередньо у власника капіталу, і загальна сума цих статей;
- загальна сума доходів і витрат за період (підсумок попередніх двох статей), показуючи окремо загальні суми, які відносяться до акціонерів материнського підприємства і до частки меншості;
- вплив змін облікової політики і виправлення помилок для кожного компоненту власного капіталу.

У Примітках до звітності наводиться наступна інформація

- сума операцій з акціонерами, з окремим відображенням розподілу;
- узгодження власного капіталу і резерву між початком та кінцем періоду для кожного класу.

Використана література [1, 3, 5, 6, 7, 9, 10]

Тема 10. Облік доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємств зарубіжних країн

План

10.1. Визнання й оцінка доходів і витрат.

10.2. Особливості визначення фінансових результатів та їх відображення в обліку різних країн.

10.1. Визнання й оцінка доходів і витрат.

МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» дохід визначається як збільшення економічних вигід протягом звітного періоду у формі надходження чи поліпшення активів або зменшення зобов'язань, яке веде до збільшення власного капіталу, крім збільшення власного капіталу, пов'язаного з отриманням внесків від учасників.

Відповідно до МСФЗ 15 виділяють п'ятирівневу модель визнання доходу

Суть її полягає в тому, що спочатку ідентифікується договір із клієнтом, потім визначаються зобов'язання за договором до виконання і ціна операції, після цього розподіляється ціна операції між зобов'язаннями, що підлягають виконанню, і, нарешті, визнається виручка від виконання кожного зобов'язання.

У системі МСФЗ немає спеціального стандарту, що регулює бухгалтерський облік витрат. Правила обліку витрат, пов'язаних із тими або іншими активами, можна знайти лише в стандартах, якими регламентується облік цих активів, зокрема, у МСБО 2 «Запаси», 16 «Основні засоби», 38 «Нематеріальні активи», 40 «Інвестиційна нерухомість», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» та ін.

Також у цій системі діє ряд стандартів, у яких визначено окремі облікові нюанси, наприклад МСБО 12 «Податки на прибуток», 19 «Виплати працівникам», 23 «Витрати на позики», МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» та ін.

Є один документ загального порядку, який не є міжнародним стандартом, – Концептуальна основа фінансової звітності. У ній наведено визначення витрат й описано основні принципи їх визнання.

Згідно з п. «б» § 4.25 Концептуальної основи фінансової звітності витрати – це зменшення економічних вигід протягом звітного періоду у вигляді вибуття або амортизації активів або у вигляді виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, крім зменшення, пов'язаного з виплатами учасникам.

Зокрема, в § 99 МСБО 1 «Подання фінансової звітності» говориться, що суб'єкт господарювання може аналізувати витрати за допомогою класифікації, заснованої:

- або на їх характері (амортизація, витрати на матеріали, виплати працівникам та ін.). Це групування дуже схоже на групування за економічними елементами, пропонуване національними стандартами;

- або на їх функції в суб'єкта господарювання (коли розкрита, як мінімум, інформація про собівартість реалізації окремо від інших витрат). Інакше кажучи, це національне групування витрат по відношенню до виду діяльності.

Вибір ґрунтується на професійному судженні й залежить від того, який аналіз забезпечує більш обґрунтовану та доречну інформацію.

Міжнародні стандарти містять також опис можливих дій підприємства у частині згортання дохідно-витратних статей у фінансовій звітності. За загальним правилом дохід і витрати згортати не можна (зверніть увагу: оцінка активів шляхом вирахування резервів, наприклад, резерву на уцінку запасів або сумнівну дебіторську заборгованість, не вважається згортанням). Однак існують винятки, які застосовуються у випадках, коли згортання відображає суть операції або іншої події (§ 34 МСБО 1).

Завжди важливо визначити місце витрат у фінансовій звітності – вони можуть бути визнані активом, а можуть бути списані на витрати звітного періоду. Скажімо, витрати на маркетинг можна врахувати як нематеріальні активи, якщо дотримуються умови, перелічені в МСБО 38. Більше того, визнані активи можна не амортизувати (якщо строк їх служби не можна точно визначити), а просто щорічно тестувати на предмет знецінення (приносять вони економічні вигоди чи ні). Аналогічна ситуація з додатковими витратами на укладання договору (наприклад, із комісійною винагородою). Такі витрати теж визнаються активом, якщо очікується, що вони будуть відшкодовані.

10.2. Особливості визначення фінансових результатів та їх відображення в обліку різних країн.

У міжнародній практиці виділяють три основні підходи до визначення величини фінансового результату діяльності підприємства:

- фінансовий результат розглядають, як зміну величини чистих активів підприємства протягом звітного періоду. Розмір чистих активів визначається,

як вартісна оцінка сукупного майна підприємства за вирахуванням загальної суми його заборгованості та додаткових внесків власників;

- фінансовий результат виступає як різниця між величиною доходів та витрат діяльності підприємства;

- фінансовий результат трактується, як зміна величини власного капіталу підприємства впродовж звітного періоду.

Вихідним моментом при визначенні фінансового результату в зазначених підходах є розрахунок результату, що відображає ефективність використання вкладеного власником капіталу. При цьому прибуток трактується як складова власного капіталу, тобто його приріст протягом певного часу; виробничі ресурси розглядаються не за їх місцем у процесі розширеного відтворення, а за строком повернення вкладених у них коштів (необоротні й оборотні); сама діяльність — не як сукупність процесів розширеного відтворення, а як витрачання вкладеного капіталу (власного й залученого) з метою його збільшення. Виходячи з цього використовуються два методи визначення фінансового результату:

- балансовий метод. Згідно з цим методом фінансовий результат визначається на підставі основного балансового рівняння, за яким величина активу підприємства відповідає сумі власного капіталу та зобов'язань суб'єкта господарювання. За такого підходу, показник фінансового результату буде відображати зміну вартості чистих активів протягом звітного періоду;

- метод «витрати – випуск» в основу якого покладено модель В. Леонтьєва. Визначення фінансового результату проводиться шляхом порівняння доходів та витрат діяльності підприємства, з наступними коригуванням даної різниці на суму зміни залишків запасів та вартості незавершеного будівництва впродовж звітного періоду .

Найбільшого поширення в міжнародному досвіді набув метод «витрати – випуск». Дана тенденція є також характерною і для бухгалтерської системи України. У той час як балансовий метод залишається більш характерним для підприємств малого бізнесу в умовах спрощеного оподаткування.

Кожна країна має свої особливості визначення фінансового результату. При використанні методу «витрати – випуск» виділяють два основні варіанти визначення фінансового результату діяльності підприємства: французький та англо-американський.

За французьким варіантом фінансовий результат роботи підприємства визначається шляхом підсумовування експлуатаційних, фінансових і надзвичайних витрат. Експлуатаційними є види діяльності, що передбачені статутом підприємства: виробнича, торгівельна, будівельна, транспортна, постачальницько-збутова та ін. Фінансовою є діяльність, яка пов'язана з фінансовим і банківським обслуговуванням підприємства. Надзвичайною називається діяльність за операціями довготривалого характеру, як правило, від 2 до 5 років. За кожним видом діяльності проводиться зіставлення витрат із виробництвом і реалізацією, та визначення фінансових результатів.

Особливостями визначення фінансового результату методом «витрати — випуск» за французьким варіантом є:

- точне визначення новоствореної вартості за даними фінансової бухгалтерії;

- за даними фінансової бухгалтерії розроблення матриці «витрати — випуск» і на її основі визначення новоствореної вартості;

- визначення фінансового результату роботи підприємства без обчислення фактичної собівартості виготовленої, відвантаженої та реалізованої продукції.

Усі ці особливості значно полегшують роботу бухгалтерів, а також підвищують контроль з боку фінансових органів.

Англо-американський варіант визначення результату діяльності фірми передбачає розрахунок фінансового результату за функціями підприємства: виробництво, реалізація, управління. Ця модель побудована на концепції продажу продукції, за якою спочатку визначають валовий дохід як різницю між виручкою від реалізації продукції та сумою змінних витрат. Валовий дохід дає можливість оцінити рентабельність виробництва, показує, яка частина доходу йде на покриття витрат, а яка — на отримання прибутку. Величину прибутку від основної діяльності формує різниця між валовим доходом і експлуатаційними витратами. Експлуатаційні (операційні) витрати — це витрати на збут, управління, амортизацію — витрати періоду. Принцип співвідношення між доходами звітного періоду і витратами, які виникли в цьому періоді, відповідає методу «витрати — випуск».

Для обліку і узагальнення інформації про фінансові результати діяльності підприємства використовується рахунок "Зведений рахунок фінансових результатів". Це активно-пасивний рахунок, по кредиту якого відображаються суми отриманих доходів, а по дебету - суми здійснених витрат. За умови перевищення суми доходів (оборот по кредиту) над сумою витрат (оборот по дебету) фінансовий результат діяльності компанії буде характеризувати прибуток. І навпаки, якщо сума обороту по дебету (витрати) перевищуватиме суму обороту по кредиту (доходи), то фінансовий результат діяльності компанії характеризуватиме збиток.

Порядок формування фінансового результату, згідно з МСБО 1 "Подання фінансових звітів", наведено на рис. 1.

Франція. У Загальному Плані рахунків Франції 1982 р. результат визначався за 3 видами діяльності: поточній (експлуатаційній), фінансовій та екстраординарній. У ЗПР Франції для обліку витрат" за елементами призначений 6 клас рахунків" "Рахунки витрат", у складі якого регламентуються 9 синтетичних рахунків, 53 субрахунки першого порядку, 148 субрахунків другого порядку та 28 аналітичних рахунків. Рахунки, призначені для обліку витрат за елементами, поділяються на виробничі (6 рахунків), фінансові (1 рахунок), надзвичайні (1 рахунок) та рахунок, призначений для обліку резервів та дотацій.

Молдова. У Молдові фінансовий результат визначається лише розрахунковим шляхом, тобто співставлення сум всіх рахунків доходів і

витрат без бухгалтерських записів, так як протягом року суми з рахунків доходів і витрат не підлягають взаємопогашенню. Враховуючи, що податок з доходу також є видом витрат, в баланс записується чистий прибуток (збиток).

Іспанія. Розбіжності між чистим та оподаткованим доходом можуть постійними, тимчасовими, а також можуть представляти собою збитки, які компенсуються в цілях оподаткування.

Витрати, які відображаються, розраховуються на основі прибутку або збитку до оподаткування з коригуванням на суму постійних різниць.

Польща. Чистий прибуток поточного року відображається в балансі узагальнено, так як його використання залежить від рішення, яке приймається на щорічних зборах акціонерів. Величина прибутку (збитку), відображена в балансі, повинна бути еквівалентною чистому результату, зменшеному на суму відрахувань із прибутку, основну частину яких складають податки.

Використана література [1, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 12]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Губачова О. М., Мельник С. І. Облік у зарубіжних країнах: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 400 с.
2. Директива 2014/95 / ЄС Європейського парламенту та Ради від 22 жовтня 2014 року. URL : http://msfz.ligazakon.ua/magazine_article/FZZ00125 (дата звернення: 03.09.2022).
3. Єфіменко В. І., Лук'яненко Л. І. Облік у зарубіжних країнах : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. Київ : КНЕУ, 2005. 207 с.
4. Лугова О. І., Сирцева С. В., Пісоченко О. І. Міжнародні стандарти фінансової звітності як основа формування міжнародної системи бухгалтерського обліку. *Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів 24-26 жовтня 2019 р. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. С. 129-130.
5. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності : навч.-довід. посіб. / Ю.С. Цал-Цалко, Г. Г. Кірейцев, І. В. Луканьов та ін. Житомир : ПП «Рута», 2011. 707 с.
6. Онищенко В. О., Бондар М. І., Дубовая В. В. Облік у зарубіжних країнах : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 576 с.
7. Сторожук Т. М. Особливості складання фінансової звітності в країнах «Великої сімки». *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 2 (19). С. 398-403.
8. Сторожук Т. М., Коротаєва І. Р. Консолідація фінансової звітності: зарубіжний досвід та вітчизняні проблеми. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 38-2. С. 137-141.
9. Ткачук І. М. Облік у зарубіжних країнах : конспект лекцій для студентів напрямів підготовки 6.03050901 «Облік і аудит» та 6.03050301 «Міжнародна економіка» денної і заочної форм навчання. Луцьк : Луцький НТУ, 2016. 56 с.
10. Товкун Л. В. Міжнародні стандарти фінансової звітності: особливості впровадження в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 4. С. 272-275.
11. Циган Р. М., Компанієць І. О. Адаптація методів консолідації фінансової звітності до міжнародних стандартів. *Облік і фінанси АПК*. 2011. № 1. С. 72–75.
12. Шура Н. О., Шатило М. В. Європейський погляд на категорію «власний капітал» підприємства та його складові. *Агросвіт*. 2015. №7. С. 50-54.

Навчальне видання

Облік у зарубіжних країнах

курс лекцій

Укладачі: **Дубініна** Марина Вікторівна
Потриваєва Наталя Володимирівна
Сирцева Світлана Володимирівна
Чебан Юлія Юріївна
Лугова Ольга Іванівна
Кучмійова Тетяна Сергіївна

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. ____
Тираж ____ прим. Зам. № ____

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.